

Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

σε αγκύλες οι διδακτικές ώρες κάθε κεφαλαίου [40-49]

1. **Ο ρωμαϊκός κόσμος [6-8]**
 - Ρώμη: η γέννηση και η ανάπτυξη μιας ισχυρής πόλης
 - Η Ρώμη και ο κόσμος: η άνοδος και η πτώση μιας αυτοκρατορίας
 - Από τις αρχαίες θρησκείες στο Χριστιανισμό
2. **Κωνσταντινούπολη, η Ρώμη της Ανατολής [2-3]**
3. **Νέοι λαοί κατακλύζουν την Ευρώπη [1-2]**
4. **Το Βυζάντιο μεταξύ Ανατολής και Δύσης: οι σχέσεις με τους άλλους, πόλεμος και διπλωματία [2-3]**
 - Το όραμα του Ιουστινιανού
 - Οι γειτονικοί λαοί του Βυζαντίου: εκχριστιανισμός και διπλωματία
 - Εμπορικές σχέσεις με άλλους λαούς
5. **Ο κόσμος του Βυζαντίου [6-7]**
 - Βυζαντινή κοινωνία και πολιτισμός (κοινωνική διαστρωμάτωση, επαγγέλματα, μοναχισμός, γυναίκα, παιδί, ψυχαγωγία, διατροφή, ενδυμασία, εικαστικές τέχνες)
 - Ο ελληνικός χαρακτήρας του Βυζαντίου
6. **Ο αραβοϊσλαμικός κόσμος [1-2]**
7. **Ο μεσαιωνικός κόσμος της δυτικής Ευρώπης [8-9]**
 - Το όραμα του Καρλομάγνου
 - Φεουδαρχία, ο κόσμος των αγροτών και των γαιοκτημόνων
 - Η εκκλησία και «οι άλλοι» (αιρετικοί, μάγισσες, Εβραίοι)
 - Κάστρα και ιππότες
 - Σταυροφορίες: πολεμώντας στο όνομα του Θεού

8. Ανακαλύπτοντας παλιούς και νέους κόσμους: Αναγέννηση και εξερευνήσεις [7-8]

- Η ιταλική Αναγέννηση και η αρχαιότητα: δίνοντας αξία στον άνθρωπο
- Βενετία: το κράτος της θάλασσας
- Ναυσιπλοΐα και νέοι κόσμοι: ανακαλύπτοντας τα πέρατα της γης
- Τυπογραφία: το βιβλίο γίνεται κτήμα του λαού
- Μεταρρύθμιση: η αμφισβήτηση του Καθολικισμού

9. Ο οθωμανικός κόσμος [5-6]

- Η Κωνσταντινούπολη γίνεται οθωμανική
- Η οθωμανική αυτοκρατορία και οι υπήκοοί της
- Το Οικουμενικό Πατριαρχείο και οι ορθόδοξοι πληθυσμοί της αυτοκρατορίας

10. Η Μεσόγειος των πολιτισμών: μια ιστορική επισκόπηση από τη ρωμαϊκή εποχή ως τους νεότερους χρόνους με επίκεντρο την κοινή θάλασσά μας [2+]

1. Ο ρωμαϊκός κόσμος [6-8 ώρες]

1.1 Ρώμη: η γέννηση και η ανάπτυξη μιας ισχυρής πόλης

Διδακτικές ενότητες	Διδακτικοί στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
Επισκόπηση των κύριων ιστορικών γεγονότων της περιόδου από την ίδρυση της Ρώμης ως το τέλος της ρεπουμπλικανικής περιόδου	Να αποκτήσουν γενική εποπτεία του ιστορικού πλαισίου από την ίδρυση της Ρώμης ως το τέλος της ρεπουμπλικανικής περιόδου.	Λαοί της Ιταλίας, αποικίες, πόλεμοι, res publica	Περιοδολόγηση, ιστορική εξέλιξη, γεγονός, τόπος	Δημιουργία ιστορικής χρονογραμμής, στην οποία καταγράφονται γεγονότα-σταθμοί και σημαντικά πρόσωπα της απολυταρχικής και ρεπουμπλικανικής περιόδου της Ρώμης. Ανάρτησή της στην τάξη και στον ιστότοπο του μαθήματος.
Από το μύθο στην ιστορία	Να κατανοήσουν τους τρόπους με τους οποίους η αντίληψη-μνήμη της καταγωγής συνδέθηκε με μύθους και λογοτεχνικές παραδόσεις στη Ρώμη. Να κατανοήσουν το ρωμαϊκό χρονολογικό σύστημα και να το διακρίνουν από το καθιερωμένο χριστιανικό	Λύκαινα, Τροία, Ρωμύλος και Ρέμος, παράδοση, μυθική καταγωγή	Μακρά διάρκεια, Χρονολογικό σύστημα, Ιστορική οπτική	Μελέτη αποσπασμάτων της Αινειάδας του Βιργιλίου στα οποία γίνεται αναφορά στην τρωική καταγωγή των ιδρυτών της Ρώμης. Αναζήτηση στο διαδίκτυο σύγχρονων χρήσεων του ρωμαϊκού συμπλέγματος της Λύκαινας του Καπιτωλίου και των αδελφών Ρωμύλου και Ρέμου, ιδρυτών της πόλης, που θηλάζουν (Μουσείο Καπιτωλίου, Ρώμη), όπως π.χ. ως έμβλημα των Ολυμπιακών Αγώνων του 1960, που διεξήχθησαν στη Ρώμη, και της ποδοσφαιρικής ομάδας «Ρόμα» ή ως πηγή έμπνευσης για μοντέρνους καλλιτέχνες, όπως ο πολωνός γλύπτης Paweł Wocial στο έργο του <i>Look at Me (new Capitoline Wolf)</i> , 2011. Κατασκευή ενός τριμερούς συγχρονικού χρονολογικού πίνακα με σημαντικά γεγονότα

				(ελληνικό, ρωμαϊκό και χριστιανικό σύστημα)
Από τη βασιλεία στη δημοκρατία	<p>Να κατανοήσουν την πολιτειακή εξέλιξη στη Ρώμη από την ίδρυσή της μέχρι το τέλος της ρεπουμπλικανικής περιόδου.</p> <p>Να αντιληφθούν την πολυσημία της έννοιας της δημοκρατίας συγκρίνοντας τη δημοκρατία της αρχαίας Αθήνας με τη δημοκρατία ('res publica') της Ρώμης.</p>	<p>Βασιλιάς, πατρίκιοι, πληβείοι, δούλοι, δικτάτορας, σύγκλητος, στρατός, πελάτες, κοινωνική πυραμίδα</p>	<p>Εξέλιξη, διαδοχή, ομοιότητες και διαφορές</p>	<p>Κατασκευή κοινωνικών-πολιτικών πυραμίδων μετά από μελέτη δευτερογενών πηγών που περιγράφουν τη δομή των πολιτευμάτων της Ρώμης, όπως αυτά εξελίχθηκαν.</p> <p>Συζήτηση για τις ομοιότητες και διαφορές της δημοκρατίας της Ρώμης με τη δημοκρατία της αρχαίας Αθήνας (διασύνδεση με την ύλη της Α΄ Γυμνασίου)</p>
Ρωμαϊκή κοινωνία και πολιτισμός (οικονομία, θρησκεία, οικογένεια)	<p>Να συσχετίσουν την εδαφική επέκταση της Ρώμης με το πέρασμα από την αγροτική οικονομία στη βιοτεχνία και το εμπόριο.</p>	<p>γεωργία, βιοτεχνία, εμπόριο</p>	<p>Εξέλιξη</p>	<p>Περιγραφή της εξέλιξης της οικονομίας του ρωμαϊκού κράτους με ψηφιακή παρουσίαση, στην οποία θα αποτυπώνεται στον ιστορικό χάρτη η επέκταση της Ρώμης σε περιοχές και πόλεις με παραγωγική, βιοτεχνική και εμπορική παράδοση.</p>
	<p>Να μελετήσουν τις ιδιαίτερες θρησκευτικές αντιλήψεις των Ρωμαίων και ιδιαίτερα αυτές που συνδέονται με τα αντικείμενα του οίκου του.</p> <p>Να αναζητήσουν στοιχεία που η ρωμαϊκή θρησκεία δανείστηκε από το ελληνικό δωδεκάθεο.</p>	<p>Πολυθεισμός, δωδεκάθεο</p>	<p>Μακρά διάρκεια, ενσυναίσθηση</p>	<p>Μελέτη δευτερογενούς ιστορικής πηγής που αναφέρεται στις οικιακές θεότητες των Ρωμαίων.</p> <p>Δημιουργία συγκριτικού πίνακα με ονόματα και εικόνες αρχαίων ελληνικών και ρωμαϊκών θεών (π.χ. Δίας/Zeus-Zeus, Αθηνά-Minerva, Άρτεμις-Diana, Άρης-Mars, Αφροδίτη-Venus)</p>
	<p>Να μελετήσουν τις αντιλήψεις των Ρωμαίων για το θεσμό της οικογένειας και τη σημασία που απέδιδαν στην οικογενειακή παράδοση μέσα από τη ρεαλιστική τέχνη (βερισμός) και τα έθιμα της</p>	<p>Βερισμός (ρεαλιστική τέχνη), πορτρέτο</p>	<p>Μακρά διάρκεια, ιστορική οπτική, ενσυναίσθηση</p>	<p>Με βάση πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές συζήτηση για τη δομή της ρωμαϊκής οικογένειας και τις αξίες που την διέπουν.</p> <p>Μελέτη περίπτωσης: <i>Ο βερισμός στη ρωμαϊκή τέχνη</i> Με αφετηρία το άγαλμα πατρικίου που κρατά</p>

	απόδοσης τιμών στους προγόνους.			πορτρέτα των προγόνων του (Ρώμη, Palazzo dei Conservatori, 1 ^{ος} αιώνας μ.Χ.) και σε συνδυασμό με δευτερογενείς και πρωτογενείς πηγές (π.χ. Πολύβιος) να γίνει (α) μελέτη του εθίμου να κάνουν οι Ρωμαίοι πομπές ή νεκρικές τελετές φορώντας ρεαλιστικά προσωπεία ή κρατώντας πορτρέτα των νεκρών προγόνων τους, (β) συζήτηση για τη σημασία αυτών των εθιμικών πρακτικών.
--	---------------------------------	--	--	--

1.2 Η Ρώμη και ο κόσμος: ή άνοδος και η πτώση μιας αυτοκρατορίας

Διδακτικές ενότητες	Διδακτικοί στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
Επισκόπηση των κύριων ιστορικών γεγονότων της Αυτοκρατορικής Περιόδου (31 π.Χ.-395 μ.Χ.)	Να αποκτήσουν γενική εποπτεία του ιστορικού πλαισίου από τη ναυμαχία στο Άκτιο μέχρι την οριστική διαίρεση του ρωμαϊκού κράτους σε ανατολικό και δυτικό από τον Θεοδόσιο Α΄.	Μοναρχία, «ρωμαϊκή ειρήνη» / “ <i>pax romana</i> ”, η Μεσόγειος «ρωμαϊκή λίμνη» / <i>mare nostrum</i>	Περιοδολόγηση, ιστορική εξέλιξη, γεγονός	Κατασκευή ιστορικής χρονογραμμής, στην οποία καταγράφονται γεγονότα-σταθμοί και σημαντικά πρόσωπα της αυτοκρατορικής περιόδου της Ρώμης.
Εξουσία και διοίκηση στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Η Ελλάδα, ρωμαϊκή επαρχία	Να επισημάνουν τις αλλαγές που επέφερε στο χάρτη της Ευρώπης, της βόρειας Αφρικής και της Ασίας η επέκταση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.	αυτοκρατορία, ρωμαιοκρατία, κατακτητικοί πόλεμοι	Αλλαγή, χώρος και χρόνος	Παρατήρηση στο χάρτη και ορισμός της εδαφικής επικράτειας του ρωμαϊκού κράτους. Εντοπισμός της θέσης της Ελλάδας ως ρωμαϊκής επαρχίας και των κυριότερων πόλεων της περιόδου. Αξιοποίηση διαδικτύου ή λογισμικού ιστορικών χαρτών με σκοπό την προβολή των φάσεων της εδαφικής διεύρυνσης του ρωμαϊκού κράτους.

	<p>Να κατανοήσουν τη σημασία του θεσμού του αυτοκράτορα ως συνεκτικού παράγοντα της αυτοκρατορίας.</p>	<p>Αυτοκράτορας-θεός (Imperator), Αύγουστος, προπαγάνδα</p>	<p>Αλλαγή, αιτία και αποτέλεσμα, οπτική πηγή</p>	<p>Μελέτη περίπτωσης «ο Οκταβιανός Αύγουστος»: Οι μαθητές/τριες αναζητούν στο διαδίκτυο αγάλματα-ανδριάντες του Οκταβιανού Αυγούστου, τα συγκρίνουν με αγάλματα ελλήνων θεών και συζητούν για το τι επιδίωκε ο Οκταβιανός παραγγέλλοντας τέτοιου είδους αναπαραστάσεις του εαυτού του.</p>
	<p>Να αντιπαραβάλουν τον τύπο πολίτη της αρχαίας ελληνικής δημοκρατίας με τον υπήκοο της ρωμαϊκής επαρχίας. Να εκτιμήσουν την ανατροπή που επέφερε στο πολιτικό και κοινωνικό status το Διάταγμα του Καρακάλλα (212 μ.Χ.)</p>	<p>Πολίτης και υπήκοος</p>	<p>Σύγκριση, ανάπτυξη ψυχοκινητικών δεξιοτήτων</p>	<p>Μετά από μελέτη πηγών, σύγκριση των χαρακτηριστικών του πολίτη μιας ελληνικής δημοκρατικής πόλης-κράτους της κλασικής περιόδου με τον υπήκοο της ρωμαϊκής επαρχίας και καταγραφή των επιμέρους διαφορών σε δυο στήλες. Ακολουθως, αφηγηματική δραματοποίηση των δύο τύπων πολίτη με την τεχνική «παιχνίδι ρόλων».</p>
<p>Ρωμαϊκή κοινωνία και πολιτισμός</p>	<p>Να κατανοήσουν τον πολυπολιτισμικό, πολυφυλετικό και πολυθρησκευτικό χαρακτήρα των κοινωνιών της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.</p>	<p>πολυπολιτισμικές κοινωνίες, Πάνθεο, ανατολικές θρησκείες, πολυθεϊσμός-μονοθεϊσμός, ιουδαϊσμός, εξέγερση, διασπορά</p>	<p>Συνέχεια και αλλαγή, σύγκριση και διαφορά, ιστορική οπτική, πολυπρισματικότητα</p>	<p>Σύνταξη καταλόγου με τους λαούς και τα έθνη που κατοικούσαν στην ρωμαϊκή επικράτεια. Χαρτογράφηση των θρησκειών. Σύγκριση με το σύγχρονο χάρτη των κρατών και των θρησκειών στην ίδια επικράτεια.</p>

	<p>Να αξιολογήσουν τα τεχνικά επιτεύγματα των Ρωμαίων και τη συμβολή τους στην υγιεινή και γενικότερα στην ποιότητα ζωής των αστικών κυρίως πληθυσμών· να τα συγκρίνουν με έργα ιδιωτικής και δημόσιας υγιεινής που χρησιμοποιούνται στις σημερινές κοινωνίες.</p> <p>Να αναζητήσουν τους λόγους για τους οποίους οι Ρωμαίοι κατασκεύασαν εκτεταμένο και οργανωμένο οδικό δίκτυο με εμπορικούς δρόμους.</p>	<p>μηχανική, υδραγωγείο, θέρμες, αποχέτευση, βεσπασιανές, γέφυρα, αψίδα-καμάρα, τσιμέντο, πολυκατοικία, έπαυλη-βίλα, Εγνατία Οδός, λιμάνι, εμπόριο</p>	<p>Υλικός πολιτισμός, τεχνολογία, ομοιότητα και διαφορά</p>	<p>Δημιουργία ψηφιακής συλλογής με ρωμαϊκά τεχνικά έργα (φωτογραφίες και σχεδιαστικές αναπαραστάσεις).</p> <p>Κατασκευή λευκώματος με θέμα «Καθημερινές συνήθειες: συγκρίνοντας τον τρόπο ζωής των κατοίκων μιας ρωμαϊκής πόλης με τον δικό μας».</p> <p>Κατασκευή χάρτη με αποτύπωση της διαδρομής της αρχαίας και σύγχρονης Εγνατίας Οδού στον οποίο θα επισημαίνονται αρχαίες και σύγχρονες πόλεις ή και χωριά. Ο χάρτης να πλαισιώνεται με φωτογραφίες κατάλοιπων της ρωμαϊκής οδού). Συζήτηση για τα μέσα συγκοινωνίας και επικοινωνίας, καθώς και για την ελευθερία μετακίνησης τότε και σήμερα.</p>
	<p>Να περιγράψουν και να αξιολογήσουν βασικά χαρακτηριστικά της καθημερινής ζωής των ανθρώπων στα ρωμαϊκά χρόνια και να εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές με την καθημερινή ζωή σήμερα</p>	<p>ψυχαγωγία, αρένα, «άρτος και θεάματα», θέατρο, αμφιθέατρο, μονομαχίες, θηριομαχίες</p>	<p>ομοιότητα-διαφορά</p>	<p>Διερεύνηση σε ομάδες των δραστηριοτήτων της καθημερινής ζωής με την αξιοποίηση οπτικών πηγών (π.χ. τοιχογραφιών) και μεταγλωττισμένων, πρωτογενών γραπτών πηγών. Π.χ. Ασχολίες των ανθρώπων στα ρωμαϊκά χρόνια/ Διατροφή στα ρωμαϊκά χρόνια/ Εκπαίδευση στα ρωμαϊκά χρόνια/ Αλλαγές και συνέχειες στην καθημερινή ζωή ανάμεσα στη Ρωμαϊκή εποχή, την Ελληνιστική εποχή και σήμερα.</p>
	<p>Να εντοπίσουν σε έναν πολεοδομικό χάρτη πόλης της ρωμαϊκής εποχής (π.χ. Ρώμη, Πομπηΐα, Κόρινθος, Πάτρα, Θεσσαλονίκη, Φίλιπποι) τα βασικά δημόσια κτίρια και τους χώρους και να εξηγήσουν τη λειτουργία τους</p>	<p>Φόρουμ, βασιλική, καπιτώλιο, βιβλιοθήκη</p>	<p>Ιστορική οπτική, αλλαγή, συνέχεια, υλικές μαρτυρίες του παρελθόντος</p>	<p>Ως μελέτες περίπτωσης προτείνεται να εξεταστούν πόλεις στην Ελλάδα στις οποίες διασώθηκαν πολλά κατάλοιπα από τη ρωμαϊκή εποχή όπως η Θεσσαλονίκη, οι Φίλιπποι, η Νικόπολη, το Δίον, η Αθήνα, η Πάτρα, η Κόρινθος, το Άργος, η Κνωσός κτλ.</p> <p>Έρευνα –εντοπισμός από ομάδες μαθητών σύμφωνα με την περιοχή που διαμένουν ρωμαϊκών μνημείων όπως υδραγωγεία, τείχη, αψίδες, θέατρα και άλλα</p>

				μνημεία, καταγραφή των στοιχείων ταυτότητάς τους και κατόπιν συζήτηση στην τάξη. Εναλλακτικά, η έρευνα μπορεί να γίνει και με περιήγηση στο διαδίκτυο και αξιοποίηση σχετικών ιστοσελίδων και παρουσίαση στην τάξη.
Ο «ελληνορωμαϊκός πολιτισμός» και η σύγχρονη Ευρώπη	<p>Να διερευνήσουν και να συζητήσουν την επίδραση που άσκησαν η αρχαία ελληνική διανοήση και οι τέχνες στο ρωμαϊκό πολιτισμό.</p> <p>Να εκτιμήσουν την επίδραση του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού στο νεότερο και σύγχρονο κόσμο. Και αντίστροφα, να συζητήσουν την σημασία που αποδίδει σήμερα ο ευρωπαϊκός κόσμος στον λεγόμενο «ελληνορωμαϊκό πολιτισμό».</p>	Κλασικισμός, ρωμαϊκά αντίγραφα, ελληνορωμαϊκός πολιτισμός, ευρωπαϊκός πολιτισμός	Συνέχεια και αλλαγή	<p>Παρατήρηση αρχαιοελληνικών και ρωμαϊκών γλυπτών, εντοπισμός και καταγραφή ομοιοτήτων και διαφορών. Συσχέτιση της αφήγησης της «Αινειάδας» του Βιργιλίου με τα Ομηρικά Έπη. Εντοπισμός ομοιοτήτων. <u>Διαθεματική Δραστηριότητα-Επέκταση</u>: «Ληλασία και μεταφορά ελληνικών έργων τέχνης από τους Ρωμαίους στην Ιταλία». Συζήτηση και για τις αρνητικές, αλλά και τη θετική πλευρά του φαινομένου. [να ληφθεί υπόψη ότι οι Ρωμαίοι αφενός απογύμνωσαν τις ελληνικές πόλεις από πολύτιμα έργα της πολιτιστικής τους κληρονομιάς, αφετέρου όμως θαύμασαν τον ελληνικό πολιτισμό, τον μιμήθηκαν και τον διέδωσαν σε όλη την επικράτεια, ενώ πολλά ελληνικά κλασικά γλυπτά θα ήταν άγνωστα σήμερα, αν δεν υπήρχαν τα ρωμαϊκά τους αντίγραφα (π.χ. ο <i>Δισκοβόλος</i> του Μύρωνα και ο <i>Δορυφόρος</i> του Πολυκλείτου)].</p> <p>Δημιουργία καταλόγου φωτογραφικής συλλογής και έκθεσης με κτίρια του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα από όλο τον κόσμο, τα οποία είναι εμπνευσμένα από αρχαία ελληνικά και ρωμαϊκά κτίρια (π.χ. πύλη του Βραδεμβούργου στο Βερολίνο, Βρετανικό Μουσείο στο Λονδίνο, Καπιτώλιο στην Ουάσινγκτον). Οι φωτογραφίες θα συνοδεύονται από τα στοιχεία ταυτότητας του έργου (όνομα κτιρίου, χρόνος κατασκευής, αρχιτέκτονας και χορηγός, χρήση,</p>

				σύντομη περιγραφή).
--	--	--	--	---------------------

1.3 Από τις αρχαίες θρησκείες στον Χριστιανισμό

Διδακτικές ενότητες	Διδακτικοί Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Οι διωγμοί των χριστιανών	<p>Να διερευνήσουν τις αιτίες των διωγμών των χριστιανών από το ρωμαϊκό κράτος και τις μορφές που αυτοί πήραν.</p> <p>Να κατανοήσουν τις λειτουργίες της κατακόμβης κατά την περίοδο των διωγμών.</p> <p>Να προσεγγίσουν με ιστορική οπτική και να εξηγήσουν το χριστιανικό αγιολόγιο.</p>	<p>χριστιανός εθνικός, ειδωλολάτρης, διωγμοί, κατακόμβες, κρύπτες, μάρτυρες</p>	<p>αίτια, συνέπειες, πολυπρισματικότητα, ιστορική ενσυναίσθηση, ιστορικό ερώτημα</p>	<p>Αποτύπωση στοιχείων αναφορικά με τους διωγμούς των χριστιανών σε χρονολόγιο-ιστοριογραμμή (χώρος, χρονολογίες, πρόσωπα, σημαντικά γεγονότα).</p> <p>Επεξεργασία ιστορικών πηγών, πρωτογενών και δευτερογενών, κατά προτίμηση αντικρουόμενων, οι οποίες φωτίζουν τα αίτια και τις συνέπειες των διωγμών.</p> <p>Δραστηριότητα δραματοποίησης: Υπόδυση των ρόλων του ρωμαίου αυτοκράτορα Δέκιου, ενός χριστιανού της εποχής του κι ενός «ανακριτή» με σκοπό την ανακάλυψη των αιτιών των διωγμών και των συνεπειών τους για την αυτοκρατορία.</p>

				<p>Μελέτη μιας κατακόμβης-κρύπτης κατά την περίοδο των διωγμών. Συλλογή και αποκωδικοποίηση εικονιστικών συμβόλων. Περιγραφή κατόψεων. [αντιπροσωπευτικά δείγματα: οι κατακόμβες της Ρώμης στην Ιταλία και οι κατακόμβες της Μήλου στην Ελλάδα]</p> <p>Ανάλυση αποσπασμάτων από βίους αγίων που αποτέλεσαν θύματα διωγμών (ενδεικτικά αναφέρονται οι άγιοι: Δημήτριος, Γεώργιος, Αικατερίνη, Ακάκιος ο Καππαδόκης, Ανυσία).</p>
<p>Το Διάταγμα των Μεδιολάνων (313 μ.Χ.)</p>	<p>Να συζητήσουν για τους λόγους έκδοσης του Διατάγματος των Μεδιολάνων και να εκτιμήσουν τη σημασία του για την αναγνώριση και καθιέρωση της χριστιανικής θρησκείας.</p> <p>Να εκτιμήσουν την αξία της ανεξιθρησκίας για την ειρηνική συνύπαρξη των ανθρώπων που ζουν σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες.</p>	<p>Ανεξιθρησκία</p>	<p>Τομή Ηθική διάσταση</p>	<p>Επεξεργασία ιστορικών πηγών και καταγραφή πληροφοριών για τις συνέπειες της έκδοσης του Διατάγματος των Μεδιολάνων για την αυτοκρατορία.</p> <p>Συζήτηση για τη σημασία της ανεξιθρησκίας σε μια σύγχρονη κοινωνία.</p>

<p>Από την ανεξιθρησκία στο θρησκευτικό φανατισμό</p>	<p>Να διερευνήσουν τα αίτια εμφάνισης φαινομένων μισαλλοδοξίας.</p> <p>Να επισημάνουν τις συνέπειες της μισαλλοδοξίας.</p> <p>Να υποστηρίξουν με επιχειρήματα τις στάσεις τους για τον θρησκευτικό φανατισμό.</p>	<p>μισαλλοδοξία, θρησκευτική ετερότητα</p>	<p>Αιτίες-συνέπειες, εναλλακτικές ερμηνείες, ιστορικό πλαίσιο, ηθική διάσταση της ιστορίας</p>	<p>Παρουσίαση περιπτώσεων ιστορικών προσώπων «θυμάτων» μισαλλοδοξίας τόσο από την πλευρά των χριστιανών όσο και των εθνικών (π.χ. Αικατερίνη της Αλεξάνδρειας και Υπατία αντίστοιχα).</p> <p>Επεξεργασία γραπτών πηγών για την ανάδειξη ομοιοτήτων και διαφορών ως προς την αντιμετώπιση της θρησκευτικής ετερότητας από την πλευρά των χριστιανών και των εθνικών.</p> <p>Συζήτηση πάνω στις συνέπειες της θρησκευτικής μισαλλοδοξίας στο παρελθόν και στο παρόν.</p>
--	---	--	--	--

2. Κωνσταντινούπολη, η Ρώμη της Ανατολής [2-3 ώρες]

Διδακτικές ενότητες	Διδακτικοί Στόχοι	Ιστορικές έννοιες Πρωτογενείς Δευτερογενείς		Ενδεικτικές δραστηριότητες
	<p>Να εντοπίσουν στο χάρτη τη θέση της νέας πρωτεύουσας και να αναζητήσουν τους λόγους για τους οποίους αυτή επιλέχθηκε (οικονομικούς, στρατιωτικούς, πολιτικούς κτλ.).</p> <p>Ειδικότερα, να εξηγήσουν τις</p>	<p>Κωνσταντινούπολη</p> <p>Επτάλοφος, Ανθούσα (κατ' αντιστοιχία με το "flora" της Ρώμης)</p>	<p>Τόπος, ιστορική οπτική</p>	<p>Επισήμανση σε χάρτη των πρώτων μεταχριστιανικών αιώνων της θέσης της Κωνσταντινούπολης. Συζήτηση για τα πλεονεκτήματα (ή και τα μειονεκτήματα) αυτής της επιλογής σε διάφορους τομείς.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: Οι μαθητές υποδυόμενοι τον Κωνσταντίνο και τους αξιωματούχους του συζητούν κατά τη διάρκεια σύσκεψης τα πλεονεκτήματα και τα</p>

	<p>επιλογές του Κωνσταντίνου (α) να ιδρύσει την πόλη στη συγκεκριμένη γεωγραφική θέση και όχι αλλού (Σαρδική, Θεσσαλονίκη, Ίλιον ή Χαλκηδόνα), (β) να ακολουθήσει την ελληνιστική και ρωμαϊκή παράδοση δίνοντας στην πόλη το όνομά του και στολίζοντάς την με λαμπρά κτίρια.</p>	<p>Χρυσό «μίλιον» Σύγκλητος, Πραιτώριο, Καπιτώλιο «Γενέθλιον» (επίσημη κρατική γιορτή ίδρυσης της πόλης στις 11 Μαΐου 330, κατά το πρότυπο των μυθικών γενεθλίων της Ρώμης στις 21 Απριλίου 753 π.Χ.)</p>		<p>μειονεκτήματα της ίδρυσης της νέας πρωτεύουσας στο Βυζάντιο. Η προετοιμασία της συζήτησης προτείνεται να περιλαμβάνει την αξιοποίηση δευτερογενών ιστορικών πηγών και τη χρήση χάρτη της ευρύτερης περιοχής της Μεσογείου, στον οποίο θα σημειώνονται τα κράτη, οι επιδρομές, οι χερσαίοι και οι θαλάσσιοι δρόμοι. Δημιουργία γραπτών αφηγήσεων βασισμένων σε πρωτογενείς πηγές για την τελετή των εγκαινίων της πόλης στις 11 Μαΐου 330 [Πηγές: Ψευδο-Κωδινός, Ησύχιος, Πάτρια, Πασχάλιον Χρονικόν, Άννα Κομνηνή, Βίος Κωνσταντίνου, Σωζόμενος κτλ.]</p>
	<p>Να αντιληφθούν την αδιάλειπτη συνέχεια της ζωής της Κωνσταντινούπολης από την ίδρυση του Βυζαντίου ως αποικίας των Μεγαρέων τον 7^ο αιώνα και κυρίως από την ίδρυσή της από τον Κωνσταντίνο το 330 μ. Χ. μέχρι σήμερα.</p>	<p>Βυζάντιο, Νέα Ρώμη, Κωνσταντινούπολη, Βασιλεύουσα Konstantiniye (ονομασία της οθωμανικής περιόδου) και Istanbul</p>	<p>Συνέχεια και αλλαγή, ιστορικά ονόματα, υλικές μαρτυρίες-μνημεία</p>	<p>Δημιουργία ιστορικής χρονογραμμής στην οποία θα αποτυπώνονται οι διαφορετικές περίοδοι κυριαρχίας. Κάθε περίοδος θα συνοδεύεται από εικονιστικές πηγές, πρωτογενείς, δευτερογενείς ή σχεδιαστικές αναπαραστάσεις μνημείων ή μνημειακών συγκροτημάτων με επεξηγηματικά υπομνήματα.</p>

	Να γνωρίσουν τις διαφορετικές ονομασίες και προσδιορισμούς της νέας πόλης και να εξηγήσουν τη σημασία τους.	(μετονομασία το 1930)		Διερεύνηση των διαφορετικών ονομασιών της νέας πρωτεύουσας και των συμβολικών σημασιών τους (Κωνσταντινούπολη, Νέα Ρώμη, Επτάλοφος, Ανθούσα, Βασιλεύουσα, Μεγαλόπολις) μέσω της μελέτης και ανάλυσης δευτερογενών και πρωτογενών πηγών.
--	---	-----------------------	--	---

3. Νέοι λαοί κατακλύζουν την Ευρώπη [1-2 ώρες]

Διδακτικές ενότητες	Διδακτικοί Στόχοι / Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Να γνωρίσουν τους νέους λαούς που εμφανίζονται στην Ευρώπη από τον 4^ο έως τον 6^ο αι. μ.Χ (Γότθοι, Βουργουνδοί, Βάνδαλοι, Φράγκοι κατά την Α΄ Φάση μετανάστευσης, Ούννοι, Βούλγαροι κατά τη Β΄ φάση μετανάστευσης, Λογγοβάρδοι/Λομβαρδοί, Άβαροι κατά την Γ΄ φάση μετανάστευσης. Βίκινγκς και Ούγγροι από τον 9^ο αιώνα).</p> <p>Να διακρίνουν τα αίτια και τις συνέπειες των μαζικών μεταναστεύσεων των λαών προς την</p>	<p>έλλειψη γης κι αγαθών, μεταναστεύσεις, γερμανικά φύλα, κατάλυση δυτικού ρωμαϊκού κράτους, εθιμικές παραδόσεις, μεικτός πολιτισμός, διαπολιτισμική επαφή</p>	<p>ρήξη, αιτίες και συνέπειες, γλώσσα της ιστορίας, ιστορική οπτική</p>	<p>Περιγραφή με βάση ψηφιακό διαδραστικό χάρτη του 4^{ου}-6^{ου} αιώνα των μετακινήσεων των κυριότερων νέων λαών και των βασιλείων που δημιουργήθηκαν στη θέση κυρίως του δυτικού ρωμαϊκού κράτους.</p> <p>Επεξεργασία και σχολιασμός δευτερογενών ιστορικών πηγών, στις οποίες περιγράφονται οι συνέπειες της εμφάνισης νέων λαών στην Ευρώπη.</p> <p>Επεξεργασία γραπτών και εικονιστικών πηγών που αναδεικνύουν πολιτισμικά χαρακτηριστικά των νεοεισερχομένων λαών στην Ευρώπη (κοινωνία, γλώσσα, τέχνη, θρησκεία).</p> <p>Συζήτηση για την πρόσληψη της έννοιας του «βαρβάρου» και της «βαρβαρότητας» αφενός στη ελληνική και στη ρωμαϊκή αρχαιότητα και αφετέρου στη</p>

	<p>κεντρική, τη νότια Ευρώπη και τη βόρεια Αφρική.</p> <p>Να επισημάνουν στοιχεία της πολιτισμικής ταυτότητας των λαών που μετανάστευσαν στην Ευρώπη αυτή την περίοδο.</p> <p>Να εξηγήσουν με ιστορικούς όρους γιατί οι λαοί αυτοί ονομάστηκαν σωρευτικά τότε «βάρβαροι» και να συζητήσουν τη σημασιοδότηση των εννοιών «βάρβαρος» και «βάνδαλος» τόσο για τη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο, όσο και για τις σημερινές επικοινωνιακές περιστάσεις.</p>			<p>σημερινή εποχή.</p> <p>Ανάδειξη της σημασίας των συναντήσεων και της πολιτισμικής αλληλεπίδρασης διαφορετικών λαών με την αξιοποίηση και συζήτηση ιστορικών μυθιστορημάτων στο πλαίσιο διαθεματικών δραστηριοτήτων στη Ιστορία και τη Γλώσσα-Λογοτεχνία.</p>
--	--	--	--	---

4. Το Βυζάντιο μεταξύ Ανατολής και Δύσης: οι σχέσεις με τους άλλους, πόλεμος και διπλωματία [2-3 ώρες]

4.1 Το όραμα του Ιουστινιανού

Τίτλος διδακτικής ενότητας	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες	Δραστηριότητες / προτάσεις αξιολόγησης
	<p>Να διερευνήσουν τους λόγους για τους οποίους ο Ιουστινιανός επιχείρησε να επανενώσει τα εδάφη της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.</p> <p>Να εντοπίσουν στο χάρτη και να σχολιάσουν την επέκταση των ορίων του κράτους μετά τις κατακτήσεις του Ιουστινιανού. Ακολουθώντας, να συγκρίνουν την έκταση του ιουστινιανείου κράτους με την έκταση που είχε η ρωμαϊκή αυτοκρατορία κατά την εποχή του Κωνσταντίνου.</p> <p>Να κατανοήσουν και να συζητήσουν για τους τρόπους με τους οποίους ο Ιουστινιανός διαμόρφωσε τη</p>	<p>Πολιτική ιδεολογία, Ρωμαϊκή οικουμένη, Αυτοκρατορική τέχνη</p>	<p>Χώρος, χρόνος, Ιστορική αιτιότητα, Ιστορική σημαντικότητα</p> <p>Αξιοποίηση χάρτη ή χαρτών για την ανάδειξη των εδαφικών κατακτήσεων του Ιουστινιανού στη Δύση.</p> <p>Αξιοποίηση χρονογραμμής για τον προσδιορισμό της μακράς διάρκειας των πολεμικών επιχειρήσεων, σε σύγκριση με το βραχύ διάστημα που μεσολάβησε μέχρι την ανατροπή της βυζαντινής εξουσίας από τα επερχόμενα γερμανικά φύλα.</p> <p>Μελέτη της ψηφιδωτής παράστασης του Αγίου Βιταλίου της Ραβέννας, στην οποία απεικονίζονται ο Ιουστινιανός και η Θεοδώρα με τις ακολουθίες τους, καθώς και νομισμάτων της εποχής. Έμφαση στα σύμβολα εξουσίας και κύρους, όπως, π.χ. το φωτοστέφανο και η σταυροφόρος σφαίρα.</p>

δημόσια εικόνα του και πρόβαλε τη δύναμη του βυζαντινού κράτους.			
--	--	--	--

4.2 Οι γειτονικοί λαοί του Βυζαντίου: εκχριστιανισμός και διπλωματία

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Να κατανοήσουν τη σύνδεση του εκχριστιανισμού των Βουλγάρων, των Σλάβων και των Ρώσων με την εξωτερική πολιτική του Βυζαντίου τον 9^ο και 10^ο αιώνα.</p> <p>Να αναζητήσουν στοιχεία στον πολιτισμό των λαών αυτών που διατηρήθηκαν από τη σχέση τους με το Βυζάντιο.</p>	<p>Εκχριστιανισμός, Ιεραποστολή, διπλωματία, γλαγολιτικό και κυριλλικό αλφάβητο</p>	<p>ιστορική σημασία, ομοιότητα, αιτίες και συνέπειες</p>	<p>Εντοπισμός στο χάρτη των κρατών της ανατολικής Ευρώπης, με τα οποία ανέπτυξε σχέσεις το Βυζάντιο.</p> <p>Μελέτη αλφαβητικού πίνακα του κυριλλικού αλφαβήτου και συγκρίσεις με κείμενα σύγχρονων ανατολικών γλωσσών.</p> <p>Μελέτη χριστιανικών ναών της ανατολικής Ευρώπης, που κατασκευάστηκαν την περίοδο ανάπτυξης σχέσεων με το Βυζάντιο, όπως π.χ. Η Αγία Σοφία του Κιέβου. Σύγκριση με αντίστοιχα έργα της βυζαντινής επικράτειας και επισήμανση των ομοιοτήτων που παρατηρούνται.</p>

4.3 Οι εμπορικές σχέσεις του Βυζαντίου με άλλους λαούς

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Να προσδιορίσουν τις εμπορικές σχέσεις μεταξύ του Βυζαντίου και άλλων λαών (Άβαραι, Πέρσες, Ρώσοι, Βούλγαροι και Κινέζοι).</p> <p>Να εκτιμήσουν τη σημασία του εμπορίου στην ανάπτυξη ειρηνικών σχέσεων και στην αλληλεπίδραση των πολιτισμών.</p>	<p>εμπορικοί δρόμοι, οικονομία, «Δρόμος του μεταξιού», βυζαντινά νομίσματα, ειρήνη, πολιτισμική αλληλεπίδραση</p>	<p>Σημαντικότητα, Ιστορική οπτική</p>	<p>Εντοπισμός στο χάρτη των κρατών με τα οποία το Βυζάντιο ανέπτυξε εμπορικές σχέσεις και σήμανση των χερσαίων και θαλάσσιων δρόμων που τους συνέδεαν. Συζήτηση για τη σημασία των εμπορικών σχέσεων του Βυζαντίου με άλλους λαούς.</p> <p>Δημιουργία αντίστοιχων καταλόγων των προϊόντων που διακινούνταν σύμφωνα με πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές.</p> <p>Συζήτηση για τους τρόπους με τους οποίους το εμπόριο μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ των λαών και τον εμπλουτισμό των πολιτισμών.</p>

5. Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ [6-7 ώρες]

5.1 Βυζαντινή κοινωνία και πολιτισμός

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ	Στόχοι / προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Η βυζαντινή κοινωνία	<p>Να κατανοήσουν τη διαστρωμάτωση της βυζαντινής κοινωνίας.</p> <p>Να διακρίνουν τη σημασία του «ελέω θεού» αυτοκράτορα στο Βυζάντιο σε αντίθεση προς τον «αυτοκράτορα – θεό» στη Ρώμη .</p> <p>Να αντιλαμβάνονται τη διαφοροποίηση της σημασίας της έννοιας «δήμος» στο Βυζάντιο σε σύγκριση με την αρχαιότητα και συνακόλουθα να εκτιμήσουν την πολιτική και κοινωνική λειτουργία τους στο πλαίσιο της βυζαντινής μοναρχίας.</p>	<p>«ελέω θεού» αυτοκράτορας, αριστοκρατία, κρατικοί υπάλληλοι, στρατιωτικοί, μεγαλογαιοκτήμο-νες, έμποροι, βιοτέχνες, ιδιοκτήτες μεσαίων εκτάσεων, πένητες, δούλοι, δήμοι, Πράσινοι, Βένετοι, Ρούσσιοι, Λευκοί, Στάση του «Νίκα»</p>	<p>Συνέχεια και αλλαγή, ενσυναίσθηση, ομοιότητα και διαφορά,</p>	<p>Δημιουργία ατομικά ή ομαδικά κοινωνικής πυραμίδας στην οποία να αναπαρίστανται τα στρώματα της βυζαντινής κοινωνίας.</p> <p>Συζήτηση αποσπασμάτων κειμένων και ανάδειξη των γνωρισμάτων που αναγνωρίζονται ως σημαντικά στον «ελέω Θεού» αυτοκράτορα.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: διαλογική αντιπαράθεση ανάμεσα σε εκπροσώπους του δήμου των Πράσινων και τον αυτοκράτορα Ιουστινιανό στον ιππόδρομο για την επιβολή βαριάς φορολογίας αξιοποιώντας χρονογραφίες της εποχής (π.χ. του Θεοφάνους).</p>
Τα επαγγέλματα των Βυζαντινών	<p>Να συγκροτήσουν καταλόγους με αστικά και αγροτικά επαγγέλματα της βυζαντινής κοινωνίας και να τα αντιπαραβάλουν με σημερινά.</p>	<p>συντεχνίες, αστικά επαγγέλματα, αγροτικά επαγγέλματα, γυναικεία επαγγέλματα</p>	<p>Κοινωνική οργάνωση</p>	<p>Αντιστοίχιση σε πίνακα με ονομασίες και εικόνες βυζαντινών και σύγχρονων αστικών και αγροτικών επαγγελμάτων.</p>

	<p>Να κατανοήσουν τον τρόπο λειτουργίας μίας συντεχνίας.</p> <p>Να γνωρίσουν επαγγελματικές δραστηριότητες των γυναικών στο Βυζάντιο.</p>			<p>Παρατήρηση εικονιστικών πηγών και σχεδιαστική αναπαράσταση της αγοράς μίας βυζαντινής πόλης με τα είδη των καταστημάτων που περιελάμβανε.</p>
Η μοναστική ζωή	<p>Να κατανοήσουν τα κύρια χαρακτηριστικά της μοναστικής ζωής.</p> <p>Να αντιληφθούν τη λειτουργία του βυζαντινού μοναστηριού ως οικονομικού και πολιτιστικού οργανισμού, καθώς και τις κοινωνικές διαστάσεις του έργου τους (π.χ. ιατρική περίθαλψη και φροντίδα).</p> <p>Να εκτιμήσουν τη συμβολή των βυζαντινών μοναστηριών στη διάσωση σημαντικών έργων των αρχαίων ελλήνων συγγραφέων.</p>	<p>Μοναστική κοινωνία, αντιγραφή χειρογράφων, καλλιγραφία</p>	<p>συνέχεια, εικονιστικές πηγές</p>	<p>Μελέτη και συζήτηση γραπτών και εικονιστικών πηγών που παρουσιάζουν τις εργασίες των μοναχών σε ένα βυζαντινό μοναστήρι.</p> <p>Παρατήρηση χειρογράφων από εικονιστικές πηγές και αντιγραφή τους με μικρογράμματα ή μεγαλογράμματα γραφή διαπιστώνοντας την αξία του έργου των βυζαντινών μοναχών.</p>
Η θέση της γυναίκας στη βυζαντινή κοινωνία	<p>Να κατανοήσουν τη θέση της γυναίκας στη βυζαντινή κοινωνία.</p> <p>Να συσχετίσουν τους περιορισμούς των γυναικών με την κοινωνική και οικονομική τους θέση αλλά και τα κυρίαρχα ήθη και τις νοοτροπίες.</p>	<p>έμφυλη διαφοροποίηση στην οικογένεια και στην κοινωνία, κοινωνική ηθική, νοοτροπίες</p>	<p>Ενσυναίσθηση, ιστορική οπτική, σύγκριση</p>	<p>Μελέτη αποσπασμάτων γραπτών πηγών που αναφέρονται στην καθημερινή ζωή των γυναικών στο Βυζάντιο και σύγκριση με τη θέση της γυναίκας στις σύγχρονες κοινωνίες.</p> <p>Μελέτη περιπτώσεων γυναικών που απέκλιναν από τον κοινωνικό κανόνα και ανέπτυξαν πολιτική και</p>

	<p>Να συγκρίνουν τη θέση της γυναίκας στη βυζαντινή κοινωνία με τη θέση της γυναίκας σήμερα.</p>			<p>πνευματική δράση (Θεοδώρα, Άννα Κομνηνή, Κασσιανή).</p>
<p>Η ανατροφή και η εκπαίδευση των παιδιών</p>	<p>Να συσχετίσουν τον τρόπο ανατροφής και εκπαίδευσης των παιδιών με την οικονομική και κοινωνική θέση της οικογένειας καταγωγής.</p> <p>Να διακρίνουν τις βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος στο Βυζάντιο, να καταγράφουν τα μαθήματα που διδάσκονταν σε κάθε βαθμίδα και τις μεθόδους διδασκαλίας, να αντιλαμβάνονται την κοινωνική θέση των δασκάλων και τις προοπτικές που ανοίγονταν για τους σπουδαστές των ανώτερων βαθμίδων.</p> <p>Να αντιπαραβάλουν τις δυνατότητες εκπαίδευσης των αγοριών και των κοριτσιών στο Βυζάντιο.</p> <p>Να συγκρίνουν τους στόχους και το περιεχόμενο της βυζαντινής εκπαίδευσης με τη σημερινή.</p>	<p>παιχνίδια αγοριών και κοριτσιών, γραφή, ανάγνωση, αριθμητική, ψαλτήρι, ρητορική, φιλοσοφία, μαθηματικά, γεωμετρία, αστρονομία, μουσική</p>	<p>Ιστορική οπτική, ενσυναίσθηση, σύγκριση</p>	<p>Με βάση πρωτογενείς και δευτερογενείς ιστορικές πηγές, συμπλήρωση ενός εβδομαδιαίου προγράμματος μαθημάτων πρωτοβάθμιου ή (και) δευτεροβάθμιου σχολείου.</p> <p>Δημιουργία συγκριτικού πίνακα με τις βαθμίδες εκπαίδευσης του βυζαντινού κράτους και του σημερινού.</p> <p>Συζήτηση γραπτών πηγών και ανάδειξη των έμφυλων και κοινωνικών διαφορών στην ανατροφή και στην εκπαίδευση των παιδιών στο Βυζάντιο.</p> <p>Πώς έγραφαν οι μαθητές στο Βυζάντιο: Γραφή σε πέτρινη ή κέρινη πλάκα.</p> <p>Παρατήρηση εικονιστικών πηγών και σχεδιαστική αναπαράσταση ή κατασκευή παιχνιδιών με πηλό.</p> <p>Αναπαράσταση ομαδικών παιχνιδιών στη σχολική αυλή.</p>

	Να διακρίνουν ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα σε παιχνίδια των παιδιών στο Βυζάντιο και σήμερα.			
Η ψυχαγωγία στο Βυζάντιο Ο ιππόδρομος Πανηγύρια και λαϊκές γιορτές	Να περιγράψουν χώρους και τρόπους ψυχαγωγίας στο Βυζάντιο. Να γνωρίζουν τους αγώνες που διεξάγονταν στον ιππόδρομο. Να διακρίνουν τη συνέχεια του εορτασμού θρησκευτικών γιορτών από το Βυζάντιο μέχρι σήμερα και να επισημαίνουν ομοιότητες και διαφορές.	ιππόδρομος, οπαδοί, θρησκευτικές γιορτές, λαϊκές γιορτές	συνέχεια, πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές, ομοιότητα και διαφορά, σύγκριση	Επεξεργασία και συζήτηση πρωτογενών και δευτερογενών πηγών και παρουσίαση των αγώνων που διεξάγονταν στον βυζαντινό ιππόδρομο. Σχολιασμός συνθημάτων υπέρ των βυζαντινών δήμων στον ιππόδρομο, όπως παρουσιάζονται σε γραπτές και εικονιστικές πηγές (αυτοσχέδιες εγχαράξεις σε αντικείμενα, μνημεία). Παρατήρηση εικονιστικών πηγών με θέμα τα πανηγύρια και τις θρησκευτικές γιορτές στο Βυζάντιο, ανάδειξη του τρόπου εορτασμού τους και σύγκριση με τις αντίστοιχες εκδηλώσεις σήμερα.
Βυζαντινή τέχνη	Να αντιλαμβάνονται την εξέλιξη του αρχιτεκτονικού τύπου των ναών από την παλαιοχριστιανική βασιλική μέχρι τους σταυροειδείς τύπους της ύστερης βυζαντινής περιόδου. Να γνωρίσουν τις κύριες μορφές της θρησκευτικής απεικονιστικής τέχνης (ψηφιδογραφία, φορητή εικόνα, τοιχογραφία) μέσα από χαρακτηριστικά παραδείγματα. Να διακρίνουν τα ιδιαίτερα	αγιογραφία, φορητή εικόνα, ψηφιδωτό, τοιχογραφία, βυζαντινή μουσική, υμνογραφία, αρχιτεκτονική, μνημεία	Χώρος, κατάλοιπα του υλικού πολιτισμού	Παρατήρηση και επεξεργασία εικονιστικών και ηχητικών πηγών που αφορούν σε αντιπροσωπευτικά έργα της βυζαντινής τέχνης (αρχιτεκτονικής, ζωγραφικής, αγιογραφίας, ψηφιδωτού, μουσικής, υμνογραφίας, μικροτεχνίας). Άσκηση στην περιγραφή αρχιτεκτονικών μνημείων και εικόνων. Δημιουργία ψηφιακής συλλογής με αντιπροσωπευτικά έργα τέχνης (εικόνες, ψηφιδωτά) της βυζαντινής περιόδου. Δημιουργία παραρτήματος με πίνακες μοντέρνων ζωγράφων που έχουν δεχτεί επίδραση από τη βυζαντινή τέχνη.

	<p>χαρακτηριστικά της βυζαντινής τέχνης, να εξηγήσουν τον αντινατουραλιστικό χαρακτήρα της και να συζητήσουν για την επίδραση που αυτή ασκεί μέχρι σήμερα όχι μόνο στη χριστιανική αλλά και στη μοντέρνα τέχνη.</p> <p>Να κατανοήσουν τα κύρια χαρακτηριστικά της βυζαντινής μουσικής και υμνογραφίας.</p>			<p>Κατασκευή ψηφιδωτού με διαφορετικά φυσικά υλικά (πέτρες, σπόρους, καρπούς).</p> <p>Επίσκεψη στο εργαστήρι ενός αγιογράφου και γνωριμία με τις τεχνικές που ακολουθεί.</p> <p>Επίσκεψη σε μουσειακούς χώρους όπου φιλοξενούνται συλλογές έργων βυζαντινής τέχνης.</p>
--	--	--	--	---

5.2 Ο ελληνικός χαρακτήρας του Βυζαντίου

Διδακτικές ενότητες	Διδακτικοί Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
<p>Πολυγλωσσία και ελληνοφωνία στο Βυζάντιο</p>	<p>Να διακρίνουν την ιστορική πολυσημία των εννοιών «ελληνικός» και «ρωμαϊκός» κατά την εποχή αυτή, καθώς και να κατανοήσουν ότι ο προσδιορισμός «βυζαντινός» για την αυτοκρατορία και τους υπηκόους της καθιερώθηκε μεταγενέστερα.</p>	<p>Έλληνας-ελληνικός, Ρωμαίος-ρωμαϊκός, βυζαντινός</p>	<p>Γλώσσα της Ιστορίας, Ομοιότητα και διαφορά</p>	<p>Χρήση ιστορικού λεξικού ή δευτερογενών ιστορικών πηγών, όπου αναλύονται και διακρίνονται οι έννοιες.</p> <p>Κατασκευή εννοιολογικού χάρτη στον οποίο αποτυπώνονται οι μεταβολές στη σημασία των εννοιών από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.</p>

	<p>Να καταγράψουν τις γλώσσες που μιλούσαν οι πληθυσμοί της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και να ανιχνεύσουν το ρόλο της ελληνικής γλώσσας στην επικοινωνία, στην εκπαίδευση και στη διοίκηση (ελληνιστική γλωσσική παράδοση, ελληνοφωνία περισσότερων αυτοκρατόρων, ελληνόφωνες περιοχές στο κέντρο και στην περιφέρεια-της αυτοκρατορικής επικράτειας, η ελληνιστική κοινή ως γλώσσα του Ευαγγελίου).</p>	<p>Ελληνικά, λατινικά, εβραϊκά, αραμαϊκά, αρμενικά</p>	<p>Πολυπολιτισμικές κοινωνίες</p>	<p>Κατασκευή χάρτη των γλωσσών της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας με βάση δευτερογενή πηγή.</p> <p>Συζήτηση στην τάξη για τους λόγους σύμφωνα με τους οποίους επικράτησε η ελληνική γλώσσα στο Βυζάντιο.</p>
<p>Βυζαντινή εκπαίδευση και αρχαία ελληνική πνευματική παράδοση</p>	<p>Να αξιολογήσουν τη θέση των αρχαίων ελληνικών στα προγράμματα των εκπαιδευτικών βαθμίδων της βυζαντινής κοινωνίας.</p> <p>Στον αντίποδα, να κατανοούν τις ενέργειες ορισμένων αυτοκρατόρων και εκκλησιαστικών αξιωματούχων που είχαν ως στόχο την εξάλειψη αρχαιοελληνικών στοιχείων από την εκπαίδευση.</p> <p>Να συγκρίνουν τα παραπάνω</p>	<p>Εγκύκλιος παιδεία, βιβλιοθήκη, λόγιος, Θεολογία-δογματική διδασκαλία-εκκλησιαστική εκπαίδευση</p>	<p>Συνέχεια και αλλαγή, σύγκριση, πολυπρισματικότητα</p>	<p>Ανάλυση πηγών της βυζαντινής γραμματείας στις οποίες αναγνωρίζεται η παιδευτική αξία αρχαίων ελληνικών κειμένων (π.χ. η αντιπαράθεση της περίπτωσης του Ιουλιανού από τη μια πλευρά, ο οποίος απαγορεύει σε χριστιανούς να διδάσκουν αρχαία ελληνικά κείμενα, με το παράδειγμα του Μ. Βασιλείου, ο οποίος παραινεί τους νέους να τα μελετούν, επειδή έχουν μεγάλη ηθική αξία. Επίσης, αξιοποίηση της πραγματείας του Γρηγορίου Ναζιανζηνού «Τίνος το ελληνίζει;»).</p> <p>Επεξεργασία ιστορικών πηγών με βάση ερωτήματα που αφορούν στην αντινομία μεταξύ της εκκλησιαστικής και της ουμανιστικής εκπαίδευσης, η οποία βασίζεται στην ελληνική πνευματική παράδοση. [Ενδεικτικά:</p>

	<p>χαρακτηριστικά με τα αντίστοιχα του σύγχρονου εκπαιδευτικού συστήματος και να διατυπώνουν κρίσεις εξετάζοντας διαφορετικές παραμέτρους των δύο εκπαιδευτικών συστημάτων.</p>			<p>διατάγματα του Ιουστινιανού για το κλείσιμο της Ακαδημίας της Αθήνα (529 μ.Χ) / αποφάσεις της εν Τρούλω συνόδου (692 μ.Χ) / η περίπτωση του Λέοντα του Μαθηματικού και ο ανταγωνισμός μεταξύ του αυτοκράτορα Θεόφιλου και του χαλίφη Mamun για το ποιο κράτος θα τον πάρει (9^{ος} αιώνας) / Φώτιος / Αρέθας / Κωνσταντίνος Ζ΄ Πορφυρογέννητος και Μαγναύρα (9^{ος} αιώνας) / Μιχαήλ Ψελλός (11^{ος} αιώνας) / ο λόγιος Ιωάννης Ιταλός και η καταδίκη του για ειδωλολατρία / συγκρότηση οργανωμένης δευτεροβάθμιας εκκλησιαστικής εκπαίδευσης το 12^ο αιώνα]</p> <p>Σύνταξη δίστηλου πίνακα με τα χαρακτηριστικά της ουμανιστικής και της εκκλησιαστικής εκπαίδευσης.</p>
--	---	--	--	--

6. Ο ΑΡΑΒΟΪΣΛΑΜΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ [2 ώρες]

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Ισλάμ, μια νέα θρησκεία γεννιέται στην Ανατολή	<p>Να κατανοήσουν τις συνθήκες γέννησης της νέας μονοθεϊστικής θρησκείας. Να εντοπίσουν τις περιοχές επέκτασης των Αράβων.</p> <p>Να διερευνήσουν τους παράγοντες που ευνόησαν την εξάπλωση των Αράβων και τις συνέπειες της επέκτασής τους για τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία.</p> <p>Να συζητήσουν για τις πολλαπλές νοηματοδοτήσεις της έννοιας «τζιχάντ» στη μουσουλμανική θρησκεία, ώστε να μπορέσουν να διακρίνουν στρεβλώσεις ή προπαγανδιστικές χρήσεις του όρου σήμερα.</p>	<p>Άραβες , Ισλάμ, Κοράνι, Μέκκα, Μεδίνα, Αραβοϊσλαμικό Χαλιφάτο Τζιχάντ (πολλαπλές προσλήψεις της έννοιας από τον «ιερό πόλεμο» ως τον «εσωτερικό αγώνα» του ανθρώπου), μισαλλοδοξία, φανατισμός, θρησκευτική ανεκτικότητα</p>	<p>Αιτίες και συνέπειες</p>	<p>Παρατήρηση και σχολιασμός ψηφιακών χαρτών, όπου εμφανίζεται η εδαφική επέκταση του αραβικού κράτους.</p> <p>Συζήτηση για τις αιτίες εξάπλωσης των Αράβων και προσδιορισμός των συνεπειών της για τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία.</p> <p>Συζήτηση για το θρησκευτικό φανατισμό και τις συνέπειές του στο παρελθόν και σήμερα.</p>
Αραβικός πολιτισμός: επιστήμες και τέχνες	<p>Να αξιολογήσουν τη συμβολή των Αράβων στην ανάπτυξη των επιστημών (Μαθηματικά, Ιατρική, Αστρονομία, Φιλοσοφία).</p> <p>Να αναπτύξουν θετική στάση απέναντι στον αραβοϊσλαμικό</p>	<p>άλγεβρα, μηδέν, μέσος όρος, άβακας, δεκαδικό σύστημα, πολιτισμική αλληλεπίδραση,</p>	<p>Ιστορική σημασία, ενσυναίσθηση</p>	<p>Δημιουργία καταλόγου με ονόματα Αράβων επιστημόνων τον 8ο - 10ο αιώνα (ενδεικτικά Al Khwarizmi - Αλ-Χουαρίσμι 780–850μ.Χ.), Αβικέννας (Ibn Sina, 980-1037), Αβερρόης (Ibn Rushd, 1126-1198) και αντίστοιχα σημαντικών επιτευγμάτων τους στην επιστήμη και τον πολιτισμό.</p>

	πολιτισμό και τη συμβολή του σε ποικίλες παραμέτρους του παγκόσμιου πολιτισμού και, συνακόλουθα, να αντιμετωπίζουν σήμερα χωρίς προκαταλήψεις όσους προέρχονται από αντίστοιχα πολιτισμικά περιβάλλοντα.	διαπολιτισμική επικοινωνία		Αναζήτηση αραβικών λέξεων στην ελληνική γλώσσα και διαπίστωση της επίδρασης του αραβικού πολιτισμού ή και αντίστροφα (ενδεικτικά: ζενίθ, ναδίρ, άλγεβρα, αλχημεία, αλκοόλ, ζάρι, ελιξίριο).
Αραβική και βυζαντινή τέχνη	Να διακρίνουν τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ βυζαντινής και αραβικής τέχνης εντάσσοντάς τις στο ευρύτερο πλαίσιο ανάπτυξης πολιτικών, οικονομικών και πολιτισμικών σχέσεων στη λεκάνη της Μεσογείου.	πολιτιστικές ανταλλαγές, αλληλεπίδραση, τέμενος, αραβουργήματα, ανεικονική τέχνη, γεωμετρική διακόσμηση, φυτικά θέματα	Πρωτογενείς εικονιστικές πηγές, υλικές μαρτυρίες, επιχειρηματολογία και τεκμηρίωση	Παρατήρηση και συζήτηση σε ομάδες εικονιστικών πηγών που παρουσιάζουν αντιπροσωπευτικά έργα της βυζαντινής και της αραβικής τέχνης. Δημιουργία πίνακα με θέμα τις ομοιότητες και τις διαφορές που θα επισημανθούν από τη σύγκριση των αρχιτεκτονικών συνόλων και του διάκοσμου της Αγίας Σοφίας Κωνσταντινούπολης και του Μεγάλου Τεμένους της Δαμασκού. Ακολουθως, συζήτηση με θέμα την αλληλεπίδραση της βυζαντινής και της αραβικής τέχνης στη δημιουργία λατρευτικών χώρων (ναών και τεμένων).

7. Ο ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ [8-9 ώρες]

7.1 Το όραμα του Καρλομάγνου

Διδακτικές ενότητες	Διδακτικοί Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
<p>Η συμβολή του Καρλομάγνου στην πολιτισμική ανάπτυξη της Ευρώπης</p>	<p>Να κατανοήσουν τη συγκυρία στην οποία ο Καρλομάγνος επιχείρησε να ενοποιήσει υπό την ηγεσία του τις ευρωπαϊκές χώρες και να διεκδικήσει το κληρονομικό δικαίωμα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας από το Βυζάντιο.</p> <p>Να εξηγήσουν τις ενέργειες του πάπα Λέοντα Γ΄ και να αξιολογήσουν το ρόλο του στη ανακήρυξη του Καρόλου ως «Αυτοκράτορα των Ρωμαίων» το 800 μ.Χ.</p> <p>Να αναλογιστούν τις πολιτικές και θρησκευτικές συνέπειες που είχε αυτή η ανακήρυξη στις σχέσεις Βυζαντίου και Δύσης.</p>	<p>Παπικό Κράτος, Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, Καρολίδεια Αναγέννηση</p>	<p>σημαντικότητα, συγκυρία, αιτία και αποτέλεσμα</p>	<p>Επισήμανση στο διαδραστικό χάρτη των κρατών της Ευρώπης και της Μεσογείου το 800 μ.Χ.</p> <p>Ανάλυση και ερμηνεία πρωτογενών ιστορικών πηγών που αναφέρονται (α) στη στέψη του Καρλομάγνου από τον πάπα τα Χριστούγεννα του 800 μ.Χ. και β) στις αντιδράσεις των Βυζαντινών. Στη συνέχεια δημιουργία εικονο-ιστορίας (σχέδια και λόγοι) των πρωταγωνιστών, η οποία λαμβάνει υπόψη τις διαφορετικές οπτικές.</p> <p>Δημιουργία θεματικών αφισών κατά ομάδες με κοινό θέμα την «Καρολίδεια Αναγέννηση».</p>

	<p>Να ερμηνεύσουν την καθιέρωση του όρου «Καρολίδεια Αναγέννηση» για την πολιτιστική άνθηση που παρατηρήθηκε την εποχή αυτή στο νέο ευρωπαϊκό κράτος.</p>			
--	---	--	--	--

7.2 Φεουδαρχία, ο κόσμος των αγροτών και των γαιοκτημόνων

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες
	<p>Να ερμηνεύσουν τις συνθήκες διαμόρφωσης του φεουδαρχικού συστήματος και να αναλύσουν τα χαρακτηριστικά της φεουδαρχικής κοινωνίας και των σχέσεων ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις.</p> <p>Να διερευνήσουν ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στην δυτική φεουδαρχία και τον βυζαντινό θεσμό της πρόνοιας</p> <p>Να εξηγήσουν το συμβολισμό της τελετής της περιβολής και να την αντιπαραβάλουν με αντίστοιχες τελετές της σύγχρονης εποχής (π.χ.</p>	<p>φέουδο, φεουδαρχικό σύστημα, αριστοκρατία, άρχοντας, κόμης, υποτελείς, τελετή περιβολής, δουλοπάροικοι, φόροι, εξάρτηση</p>	<p>Αιτία και αποτέλεσμα ομοιότητα-διαφορά, εξήγηση, συγκυρία, συνέχεια-μακρός χρόνος, ενσυναίσθηση</p>	<p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη ή διαγράμματος ιεραρχικής δομής με θέμα «φεουδαρχική κοινωνία».</p> <p>Δημιουργία συγκριτικού πίνακα στον οποίο αποτυπώνονται οι ομοιότητες και διαφορές του συστήματος της δυτικής φεουδαρχίας με το βυζαντινό θεσμό της πρόνοιας.</p> <p>Παρατήρηση μικρογραφιών της εποχής, στις οποίες αναπαρίστανται οι δραστηριότητες διάφορων κοινωνικών ομάδων (κυνήγι, καλλιέργεια γης, γιορτές) και αποκαλύπτονται οι σχέσεις εξάρτησης και ισχύος (π.χ. η μικρογραφία του Σαντιγί ή η σειρά «Οι πολύ πλούσιες ώρες του δούκα του Μπέρι» των αδελφών Λιμπούργκ).</p> <p>Δραστηριότητες δημιουργικής γραφής με βάση τις</p>

	<p>ορκωμοσία πτυχιούχων, ανακήρυξη ακαδημαϊκών).</p> <p>Να διερευνήσουν τον τρόπο ζωής των διαφόρων κοινωνικών τάξεων.</p>			<p>παραπάνω μικρογραφίες: Οι μαθητές-τριες επιλέγουν απεικονιζόμενα πρόσωπα διαφόρων κοινωνικών τάξεων και αφηγούνται τις ιστορίες τους ή συντάσσουν τη βιογραφία τους.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: Αναπαράσταση της τελετής της περιβολής. Αντιπαραβολή με ανάλογες τελετές που γίνονται σήμερα.</p>
--	--	--	--	--

7.3 Η εκκλησία και οι «άλλοι»				
Διδακτικές ενότητες	Διδακτικοί Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
<p>Εκκλησία και εξουσία</p>	<p>Να κατανοήσουν ότι η Καθολική Εκκλησία δεν διέθετε μόνο θρησκευτική, αλλά και τεράστια οικονομική, πολιτική και κοινωνική δύναμη. Στο πλαίσιο αυτό, να κατανοήσουν το ρόλο του Πάπα όχι μόνο ως θρησκευτικού αλλά και ως πολιτικού ηγέτη με μεγάλη επιρροή στα χριστιανικά κράτη της Ευρώπης.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι κύριο γνώρισμα της θεολογικής σκέψης κατά τον Μεσαίωνα ήταν η εναρμόνιση της</p>	<p>Πάπας, μοναχικά τάγματα, γοθτική τέχνη (αρχιτεκτονική-ναοδομία, υαλογραφία, γλυπτική), Ιερή Εξέταση, αιρετικοί,</p>	<p>Ενσυναίσθηση, συνέχεια και αλλαγή, ηθικές διαστάσεις της Ιστορίας</p>	<p>Περιγραφή και σχολιασμός έργων τέχνης που αναπαριστούν πρόσωπα και σημαντικά γεγονότα της ιστορίας και της ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας (π.χ. «Ο Χριστός παραδίδει τα κλειδιά στον Απόστολο Πέτρο», τοιχογραφία του Π. Περουτζίνο ή ο «θρίαμβος» του Αγίου Θωμά του Ακινάτη του Μπεντόσο Γκοτσόλι).</p> <p>Σύγκριση της θέσης, του μεγέθους και των αισθητικών χαρακτηριστικών των γοθτικών ναών με τα άλλα κτίρια στις μεσαιωνικές πόλεις (από μικρογραφίες χειρογράφων και σύγχρονες φωτογραφίες διατηρημένων μεσαιωνικών πόλεων)</p>

	<p>πίστης με τη λογική και την επιστήμη («πιστεύω για να κατανοήσω»).</p> <p>Να μελετήσουν και να συζητήσουν για τους τρόπους με τους οποίους η Καθολική Εκκλησία χρησιμοποίησε τις εικαστικές κυρίως τέχνες για τη διάδοση του δόγματος και την προβολή του μεγαλείου και της ισχύος της (π.χ. γοτθική αρχιτεκτονική, υαλογραφίες-βιτρό, ζωγραφική).</p>	<p>μάγισσες, Εβραίοι, δαισιδαμονίες, προλήψεις, αντισημιτισμός, γκέτο</p>		<p>Κατασκευή βιτρό/υαλογραφίας στην τάξη με εύχρηστα υλικά (π.χ. ζελατίνη περιτυλίγματος, γυαλιστερού φωτογραφικού χαρτιού, plexiglass).</p> <p>Χαρτογράφηση καθολικών επισκοπών που λειτουργούσαν σε νησιά των Κυκλάδων και στα Επτάνησα από τον 16^ο αι.</p>
<p>Μοναχισμός</p>	<p>Να κατανοήσουν τις πολλαπλές λειτουργίες των μοναστηριών (οικονομικοί οργανισμοί, κέντρων μελέτης και εκπαίδευσης, χώροι πνευματικής άσκησης, πολιτική, φιλανθρωπία).</p> <p>Να κατανοήσουν τις μορφές που πήραν τα μοναστικά τάγματα και το ρόλο που διαδραμάτισαν στον καθολικό κόσμο.</p> <p>Να διακρίνουν την επίδραση της Καθολικής Εκκλησίας και των μοναστηριών στη διαμόρφωση των</p>			<p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με θέμα τα μοναστικά τάγματα.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: Μαθητής υποδύεται έναν μοναχό που μιλάει σε χωρικούς και χωρικές, που υποδύονται οι υπόλοιποι/ες μαθητές/τριες, σχετικά με ζητήματα ηθικής συμπεριφοράς.</p>

	ηθικών αντιλήψεων στη δυτική μεσαιωνική κοινωνία.			
Αιρέσεις, μαγεία, τρέλα	<p>Να εξηγήσουν την έξαρση των δεισιδαιμονιών και προλήψεων καθώς και την εμφάνιση αιρέσεων στη μεσαιωνική κοινωνία.</p> <p>Να προβληματιστούν γιατί η Καθολική Εκκλησία συνέδεσε τη μαγεία κυρίως με τις γυναίκες.</p> <p>Να αναγνωρίζουν ότι το «κυνήγι των μαγισσών» αποτελούσε πρακτική διαμόρφωσης συλλογικής ηθικής συνείδησης και ενδυνάμωσης του κύρους της Καθολικής Εκκλησίας στο Μεσαίωνα.</p>			<p>Ανάλυση και σχολιασμός γραπτών πηγών, κυρίως εκκλησιαστικών κειμένων, που αναφέρονται στον τρόπο αναπαράστασης και τους λόγους εκδίωξης των αιρετικών και των μαγισσών στο Μεσαίωνα, καθώς και την ερμηνεία με μεταφυσικούς όρους των ψυχικών παθήσεων.</p> <p>Μελέτη γραπτών και εικονιστικών πηγών πάνω στην Ιερή Εξέταση, οι οποίες θα φωτίζουν τους λόγους της ίδρυσής της, τους ανθρώπους που τη στελέχωναν, τις κοινωνικές ή θρησκευτικές ομάδες ενάντια στις οποίες στρεφόταν και τις μεθόδους που χρησιμοποιούσε). Ακολουθως, παιχνίδι ρόλων: σε μια σύσκεψη κληρικοί συζητούν για την αναγκαιότητα ίδρυσης της Ιερής Εξέτασης.</p> <p>Συλλογή γραπτών και εικονιστικών πηγών για την Ιωάννα της Λορένης (Ζαν ντ' Αρκ) και συζήτηση για τους λόγους που κατηγορήθηκε από το εκκλησιαστικό δικαστήριο ως μάγισσα.</p>
Οι διώξεις των Εβραίων τον Μεσαίωνα	<p>Να γνωρίσουν στοιχεία της ιστορίας και του πολιτισμού των εβραϊκών κοινοτήτων της Ευρώπης.</p> <p>Να συνδέσουν τις διώξεις και την</p>			<p>Μελέτη γραπτών πηγών και ανάδειξη των λόγων εκδίωξης των Εβραίων από την Ισπανία.</p> <p>Δημιουργία μίας εικονοϊστορίας με θέμα τον διωγμό των Σεφαραδιτών Εβραίων από την Ισπανία και την</p>

	<p>περιθωριοποίηση των Εβραίων από τον 11^ο αιώνα και μετά αφενός με τις κοινωνικο-οικονομικές μεταβολές (φεουδαρχικό σύστημα και συντεχνίες) που τους απέκλειαν από την ιδιοκτησία γης και από πλήθος επαγγελμάτων, και αφετέρου με τον θρησκευτικό φανατισμό, τις προκαταλήψεις και τις δεισιδαιμονίες.</p> <p>Να διακρίνουν τις αιτίες του διωγμού των Εβραίων από την Ισπανία το 1492 και να συνδέσουν το γεγονός με την αναγκαστική μετοικεσία τους ανατολικότερα (μεταξύ άλλων και στον υπό οθωμανική κυριαρχία ελλαδικό χώρο) –σεφαραδίτες Εβραίοι.</p>			<p>εγκατάστασή τους στη Θεσσαλονίκη αξιοποιώντας γραπτές και εικονιστικές πηγές.</p> <p>Επίσκεψη στο Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης ή στο Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδας (Αθήνα), στα οποία εκτίθενται υλικά κατάλοιπα και μαρτυρίες από την ιστορία και τον πολιτισμό των εβραϊκών κοινοτήτων του ελλαδικού χώρου.</p> <p>Ανάλυση πρωτογενών γραπτών και εικονιστικών πηγών του Μεσαίωνα στις οποίες εμφανίζονται δεισιδαιμονίες σε βάρος των Εβραίων (π.χ. τελετουργικός φόνος χριστιανόπαιδου ή η μεταφορική περιγραφή στα Σαξωνικά Χρονικά, που τους παρομοιάζουν με τα ζιζάνια στον σιταγρό). Απώτερος σκοπός είναι να αποτελέσει αυτή η γνώση τη βάση για τη διαπραγμάτευση του Ολοκαυτώματος στην επόμενη τάξη.</p>
--	--	--	--	---

7.4 Κάστρα και ιππότες

7.4 Κάστρα και ιππότες			
Διδακτικές ενότητες	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες	Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης

	<p>Να περιγράψουν ένα μεσαιωνικό κάστρο (φυσική θέση, οχυρωματικά στοιχεία, εσωτερικά μέρη) και να εξηγούν τη λειτουργία του.</p> <p>Να αναζητήσουν στοιχεία που συνθέτουν την καθημερινή ζωή των κατοίκων μιας πόλης –κάστρου και να συνθέσουν αφηγήσεις πάνω σε αυτήν.</p> <p>Να επισημάνουν τα κύρια χαρακτηριστικά του ιππότη και τον ρόλο που επιτελούσε στη μεσαιωνική κοινωνία.</p>	<p>πόλη-κάστρο, σπίτια, τείχη, πύλες , πύργοι, περίδρομος και πολεμίστρες, τάφος</p>	<p>Η λογοτεχνία ως ιστορική πηγή, Ο κινηματογράφος ως ιστορική αναπαράσταση, ενσυναίσθηση</p>	<p>Εργασία σε ομάδες στην αίθουσα Η/Υ: Αναζήτηση στο διαδίκτυο και επιλογή ενός μεσαιωνικού κάστρου από τη δυτική Ευρώπη ή τον ελλαδικό χώρο. Χρήση λογισμικού παρουσίασης με σύντομες περιγραφές, σχέδια (κατόψεις και τρισδιάστατες αναπαραστάσεις) και φωτογραφίες. Η παρουσίαση καλό είναι να καταλήγει στις σύγχρονες χρήσεις των κάστρων.</p> <p>Περιγραφή της καθημερινής ζωής σε ένα κάστρο. - Φύλλα Εργασίας:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Επαγγέλματα 2.Καθημερινή ζωή 3.Άμυνα-εξοπλισμός <p>Αξιοποίηση του μαθησιακού αντικειμένου «Κάστρα των σταυροφόρων» από το Φωτόδεντρο http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-9153</p> <p>Δραματοποιημένη ανάγνωση από τους μαθητές αποσπασμάτων από μεσαιωνικά ιπποτικά έπη. Δημιουργία καταλόγου σύγχρονων κινηματογραφικών ταινιών με ιπποτικές ιστορίες. Συζήτηση πάνω στους λόγους για τους οποίους ελκύονται μέχρι σήμερα οι άνθρωποι από αυτές τις ιστορίες.</p>
--	--	--	---	--

7.5 Σταυροφορίες: πολεμώντας στο όνομα του θεού

Διδακτικές ενότητες	Διδακτικοί Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Γιατί έγιναν οι σταυροφορίες;	<p>Να γνωρίσουν τους τρόπους προέλευσης των σταυροφόρων, τις πορείες και τους προορισμούς τους.</p> <p>Να διακρίνουν την εδαφική έκταση των Σταυροφορικών Κρατών.</p> <p>Να αναζητήσουν συζητήσουν για τους λόγους (εμφανείς και βαθύτερους) για τους οποίους έγιναν οι σταυροφορίες.</p>	<p>Σταυροφόρος, Σαρακηνός, Άγιοι Τόποι, Ιερός Πόλεμος, Σταυροφορικά Κράτη</p>	<p>Ιστορική οπτική, Ομοιότητα και Διαφορά, Ενσυναίσθηση, αίτια, συνέπειες</p>	<p>Συζήτηση της σημασίας του όρου «Σταυροφόρος».</p> <p>Παρατήρηση και σχολιασμός εικονιστικών πηγών (μεσαιωνικών μικρογραφιών, τοιχογραφιών) που αναπαριστούν Σταυροφόρους στις εκστρατείες τους.</p> <p>Περιγραφή και σχολιασμός χαρτών στους οποίους αποτυπώνονται οι πορείες των σταυροφόρων και τα κράτη που δημιούργησαν στη Μέση Ανατολή.</p> <p>Δυνατότητα αξιοποίησης του μαθησιακού αντικειμένου «Σταυροφορίες (χάρτες)», στο οποίο παρουσιάζεται ένα διαδραστικό χρονολόγιο-ιστοριογραμμή για την πορεία των τεσσάρων πρώτων Σταυροφοριών (1096-1204) με τη σταδιακή αποτύπωση των αντίστοιχων πορειών σε χάρτη και σχετικού πληροφοριακού υλικού.</p> <p>http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/8975</p> <p>Διερεύνηση και παρουσίαση από κάθε ομάδα μαθητών των λόγων για τους οποίους πραγματοποιήθηκαν οι Σταυροφορίες, μετά από μελέτη δευτερογενών ιστορικών πηγών.</p> <p>Δυνατότητα αξιοποίησης του μαθησιακού αντικειμένου «Οι</p>

				<p>Σταυροφορίες», στο οποίο παρουσιάζονται οι αιτίες, τα πρόσωπα και οι ενέργειές τους και οι συνέπειες των Σταυροφοριών, ενώ παράλληλα αναδεικνύεται το ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο της περιόδου.</p> <p>http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-8805</p>
<p>Η πολιορκία και η Άλωση της Ιερουσαλήμ (1099)</p>	<p>Να αναγνωρίσουν τις αντικρουόμενες οπτικές των αντίπαλων πλευρών (σταυροφόρων πολιορκητών και μουσουλμάνων αμυνόμενων) κατά στην πολιορκία της Ιερουσαλήμ.</p>	<p>μισαλλοδοξία, θρησκευτικός φανατισμός</p>		<p>Χωρισμός μαθητών/τριών σε δυο ομάδες. Η πρώτη ομάδα έχει στη διάθεσή της ιστορικές πηγές για την άλωση της Ιερουσαλήμ από την πλευρά ενός σταυροφόρου, ενώ η δεύτερη ομάδα πηγές από την πλευρά ενός μουσουλμάνου υπερασπιστή της πόλης. Επεξεργασία πηγών για τον εντοπισμό της οπτικής που σχετίζεται με το γεγονός και των επιχειρημάτων που την υποστηρίζουν.</p> <p>Παρουσίαση οπτικών και επιχειρημάτων από τις ομάδες. Σύγκριση μεταξύ τους για τον εντοπισμό ομοιοτήτων και διαφορών. Καταγραφή ομοιοτήτων και διαφορών σε ένα διάγραμμα Venn.</p> <p>Δημιουργία προσωπικών αφηγήσεων από τους μαθητές, γραπτών ή ψηφιακών για την κατάληψη της Ιερουσαλήμ, οι οποίες ενσωματώνουν και τις δυο οπτικές και αξιοποιούν στοιχεία των πηγών.</p>

<p>Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους (1204)</p>	<p>Να κατανοήσουν τις αιτίες, τις συνθήκες και τις συνέπειες που είχε για το Βυζάντιο η Άλωση του 1204.</p> <p>Να διακρίνουν τα εδαφικά όρια των λατινικών και των ελληνικών κρατών που δημιουργήθηκαν μετά την Άλωση του 1204</p>	<p>Άλωση, Λατινοκρατία, λατινικά κράτη, ελληνικά κράτη:</p> <p>Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας,</p> <p>Αυτοκρατορία της Νίκαιας, Δεσποτάτο της Ηπείρου,</p> <p>Δεσποτάτο του Μυστρά, το σύμβολο του δικέφαλου αετού, ποντιακός ελληνισμός, εραλδική τέχνη</p>	<p>πολυπρισματικότητα</p>	<p>Επεξεργασία ιστορικών πηγών για την Άλωση της Κωνσταντινούπολης από Δυτικούς και Βυζαντινούς ιστορικούς και χρονογράφους με σκοπό την ανάδειξη των διαφορετικών οπτικών που είχαν οι δύο πλευρές. Ακολούθως, συμπλήρωση φύλλου εργασίας/δίστηλου πίνακα με αποσπάσματα στα οποία αποτυπώνονται οι διαφορετικές οπτικές.</p> <p>Παρατήρηση των αλλαγών που προκάλεσε στο χάρτη της περιοχής της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας η Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους.</p> <p>Δυνατότητα αξιοποίησης του μαθησιακού αντικειμένου « Βυζαντινή αυτοκρατορία 1204-1261: Η διαμόρφωση των συνόρων», στο οποίο παρουσιάζονται οι αλλαγές των συνόρων μετά την κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους, το 1204, μέχρι την ανάκτησή της, το 1261, με τη χρήση διαδραστικού χάρτη.</p> <p>http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/9128</p> <p>Παρακολούθηση και συζήτηση του ιστορικού ντοκιμαντέρ «Ελληνισμός και Δύση: Επεισόδιο:001, Το χρονικό της τέταρτης σταυροφορίας, 0000056095» από το Ιστορικό Αρχείο της ΕΡΤ.</p> <p>http://archive.ert.gr/56095/</p>
--	--	---	---------------------------	---

				Παρατήρηση νομισμάτων, εμβλημάτων και οικοσμήμων ηγεμόνων των λατινικών κρατών και συζήτηση των χαρακτηριστικών τους, της σημασίας και της προέλευσής τους.
--	--	--	--	---

8. ΑΝΑΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΣ ΠΑΛΙΟΥΣ ΚΑΙ ΝΕΟΥΣ ΚΟΣΜΟΥΣ: ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΚΑΙ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΕΙΣ [7-8 ώρες]

8.1 Αναγέννηση

Διδακτικές ενότητες	Διδακτικοί Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	Να γνωρίσουν τη σημασία της Αναγέννησης και τα χρονικά όρια της περιόδου. Ειδικότερα, να αιτιολογήσουν την απόδοση της ονομασίας «Αναγέννηση» στην ιστορική περίοδο, σε συσχέτιση με τη μελέτη της αρχαίας ελληνικής και λατινικής γραμματείας.	Αναγέννηση, σύνδεση με την αρχαιότητα και την κλασική παράδοση, ανθρωπισμός (ουμανισμός), προοπτική	υλικές μαρτυρίες, αλλαγή, τομή, κύκλος	Μελέτη δευτερογενούς πηγής για τη σημασία του όρου «Αναγέννηση» και δημιουργία εννοιολογικού χάρτη στον οποίο θα αποτυπώνονται τα κύρια σημεία και οι συνδηλώσεις. Συζήτηση πάνω σε αποσπάσματα του λόγου του Πίκο ντε λα Μιράντολα «Για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια» και ανάδειξη της νέας αντίληψης για τον άνθρωπο ως «ελεύθερο και έντιμο δημιουργό και διαμορφωτή του εαυτού του». Διαθεματικές δραστηριότητες (Ιστορία-Εικαστικά-Μαθηματικά) για τη γραμμική-γεωμετρική προοπτική στην Αναγέννηση. Παρατήρηση και σχολιασμός χαρακτηριστικών έργων, όπως ο «Μυστικός Δείπνος» του

	<p>Να συνδέσουν το φαινόμενο της Αναγέννησης με τις ιδιαίτερες πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες στην Ιταλία του 15^{ου} και των αρχών του 16^{ου} κυρίως αιώνα.</p> <p>Να κατανοούν τη διαφοροποιημένη αναγεννησιακή αντίληψη για τον άνθρωπο ως ον με αξιοπρέπεια και ελεύθερη βούληση.</p> <p>Να διακρίνουν βασικά χαρακτηριστικά της αναγεννησιακής τέχνης στη ζωγραφική, τη γλυπτική και την αρχιτεκτονική σε αντιπαραβολή την με τη θρησκευτική ζωγραφική των προηγούμενων αιώνων.</p>			<p>Λεονάρντο ντα Βίντσι ή η «Μνηστεία της Παρθένου» του Ραφαήλ, καθώς και άσκηση εφαρμογής της τεχνικής από τους μαθητές.</p> <p>Παρατήρηση και σχολιασμός έργων του Λεονάρντο ντα Βίντσι (π.χ. σχέδια μηχανικών επινοήσεων) για την κατανόηση της έννοιας του 'homo universalis' (καλλιτέχνης και επιστήμονας).</p> <p>Χωρισμός των μαθητών/τριών σε δύο ομάδες για την οργάνωση δύο ψηφιακών θεματικών εκθέσεων με έργα ζωγραφικής της Αναγέννησης, η πρώτη με θρησκευτικά θέματα και η δεύτερη με μυθολογικά, στις οποίες αναδεικνύονται βασικά χαρακτηριστικά της (π.χ. η αρμονία με τη φύση, το εμπειρικά ωραίο, ο προοπτικός σχεδιασμός).</p>
--	---	--	--	---

8.2 Βενετία: το κράτος της θάλασσας

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
	<p>Να εντοπίσουν στο χάρτη τις περιοχές (παραθαλάσσιες και νησιά) που περιελάμβανε το κράτος της Βενετίας μετά την Δ΄ Σταυροφορία.</p> <p>Να προβληματιστούν για τους λόγους που οι βυζαντινοί αυτοκράτορες παραχώρουν προνόμια στους Βενετούς και για τις συνέπειες αυτών των παραχωρήσεων.</p> <p>Να ανακαλύψουν τα υλικά και πολιτισμικά κατάλοιπα που άφησε στον ελλαδικό χώρο η παρουσία των Βενετών.</p>	<p>Γαληνοτάτη Δημοκρατία της Βενετίας, Βενετοκρατία, θαλάσσιο εμπόριο, εμπορικά προνόμια</p>	<p>χώρος, εξήγηση, διαφορά, αιτίες και συνέπειες, υλικές μαρτυρίες</p>	<p>«Βενετία, μια πόλη χωρίς γη»: δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με αυτό τον τίτλο (να περιλαμβάνει, εκτός από πληροφορίες και εικόνες και χάρτες.) Παρατήρηση σε ειδικό γεωγραφικό χάρτη των εμπορικών δικτύων των ιταλικών πόλεων της Βενετίας, της Γένοβας και της Πίζας. Σχολιασμός της αντιστρόφως ανάλογης, σε σύγκριση με την έκτασή τους, δύναμης που προσέφερε στα ιταλικά κράτη το δίκτυο αυτό.</p> <p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με θέμα τα εμπορικά προνόμια που παραχώρησαν οι βυζαντινοί αυτοκράτορες στη Βενετία (μορφές προνομίων, αιτίες παραχώρησης, συνέπειες και αντιδράσεις).</p> <p>Δραστηριότητα τοπικής ιστορίας: Ως μελέτη περίπτωσης προτείνεται να εξεταστεί μια πόλη του ελλαδικού χώρου που γνώρισε βενετική κυριαρχία.</p> <p>Δημιουργία ψηφιακής συλλογής με σύγχρονες φωτογραφίες, χαρακτηριστικά εποχής και σχετικά υπομνήματα πάνω στα βενετικά κάστρα της Ελλάδας.</p> <p>Δημιουργία ενός πολιτιστικού χάρτη της Ελλάδας, στον οποίο να αποτυπώνονται οι θέσεις των σημαντικότερων</p>

				βενετσιάνικων κάστρων. Συζήτηση για τη σημασία του ελέγχου του εμπορίου στο Αιγαίο πέλαγος και στην ανατολική Μεσόγειο.
--	--	--	--	--

8.3 Ναυσιπλοΐα και νέοι κόσμοι: ανακαλύπτοντας τα πέρατα της γης

Διδακτικές ενότητες	Διδακτικοί Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Μεγάλοι θαλασσοπόροι και ανακαλύψεις	<p>Να προσδιορίζουν το χώρο, το χρόνο και τους πρωταγωνιστές των μεγάλων εξερευνησεων.</p> <p>Να διερευνήσουν τους σκοπούς για τους οποίους έγιναν τα μεγάλα ταξίδια των εξερευνητών (πολιτικούς, οικονομικούς, θρησκευτικούς).</p>	<p>εξερευνήσεις, ανακαλύψεις, τεχνολογία, υπερπόντια ταξίδια, караβέλα, αστρολάβος, πυξίδα</p>	<p>Χώρος (μεγάλη κλίμακα), αιτίες, ενσυναίσθηση, ιστορική οπτική, εξέλιξη, κίνητρα</p>	<p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με θέμα τα ταξίδια των θαλασσοπόρων και κατηγορίες: (α) τόπος (χώρες προέλευσης και χώρες προορισμού) (β) χρόνος (χρονολογίες), (γ) τα πρόσωπα (εξερευνητές), (δ) διαδρομές.</p> <p>Παρατήρηση και σχολιασμός παγκόσμιου χάρτη στον οποίο αποτυπώνονται τα παραπάνω στοιχεία.</p> <p>Βιογραφική ιστορία: <i>Η ζωή ενός εξερευνητή</i>. Οι μαθητές/τριες επιλέγουν ανά ομάδες έναν θαλασσοπόρο εξερευνητή και αναζητούν στο διαδίκτυο πληροφορίες για αυτόν (π.χ. χώρα προέλευσης, προσωπικά κίνητρα, συνθήκες</p>

	<p>Να αντιληφθούν τις συνθήκες πραγματοποίησης των μεγάλων ταξιδιών.</p> <p>Να κατανοήσουν την αιτιακή σχέση ανάμεσα στην ανάπτυξη της τεχνολογίας και στην πραγματοποίηση των εξερευνήσεων.</p>			<p>ταξιδιών του κτλ.). Παρουσίαση στην ολομέλεια της τάξης. Εναλλακτικά: Κάθε μαθητής/τρια επιλέγει έναν θαλασσοπόρο εξερευνητή και γράφει μια επιστολή προς τους δικούς του αφηγούμενος τις εμπειρίες και τα συναισθήματά του.</p> <p>Για τις παραπάνω δραστηριότητες μπορεί να αξιοποιηθεί η ηλεκτρονική εφαρμογή στο Φωτόδεντρο «Οι θαλάσσιοι δρόμοι στην εξερεύνηση του κόσμου».</p> <p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη όπου εμφανίζονται οι εφευρέσεις εκείνης της εποχής (καραβέλες, αστρολάβοι, χάρτες και πυξίδες) και οι βελτιώσεις που επέφεραν στη ζωή των ναυτικών, στη χάραξη νέων θαλάσσιων δρόμων και στην ασφαλή πραγματοποίηση υπερπόντιων θαλάσσιων ταξιδιών.</p> <p>Συζήτηση σε ολομέλεια. Σύνθεση πληροφοριών και εξαγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με τη συμβολή της τεχνολογίας στην πραγματοποίηση των εξερευνήσεων.</p>
--	--	--	--	--

<p>Οι Ευρωπαίοι και οι «άλλοι»: η υποταγή των ιθαγενών πληθυσμών</p>	<p>Να αναλογιστούν τις αιτίες και τις συνέπειες της συμπεριφοράς των αποικιοκρατών στους πληθυσμούς και τους πολιτισμούς της αμερικανικής ηπείρου.</p> <p>Να προβληματιστούν πάνω στο ζήτημα τι σημαίνει «πολιτισμένο» και «απολίτιστο» τότε και τώρα, αφού καταγράψουν φυλετικά και πολιτισμικά στερεότυπα που έχουν επιβιώσει μέχρι σήμερα για τους ιθαγενείς λαούς.</p>	<p>Προκολομβιανοί πολιτισμοί,</p> <p>Αποικία- αποικιοκρατία, ιθαγενείς,</p> <p>Ινδιάνοι, δουλεία, «απολίτιστος», πολιτισμική ταυτότητα-ετερότητα</p>	<p>Σύγκριση, κίνητρα, συνέπειες</p>	<p>Μελέτη αντιπαρατιθέμενων πρωτογενών πηγών που περιγράφουν τους ιθαγενείς πληθυσμούς της Αμερικής και δικαιολογούν ή καταδικάζουν τη συμπεριφορά των αποικιοκρατών απέναντί τους. Αξιοποίηση κυρίως χαρακτηριστικών της εποχής που αναπαριστούν τη ζωή των ιθαγενών, τα οποία είχαν μεγάλη απήχηση στην Ευρώπη, διαμόρφωσαν τα στερεότυπα για τους λαούς των κατακτημένων περιοχών και, σε μεγάλο βαθμό, δικαιολόγησαν τη βία και την εκμετάλλευση. Βλ. ιστοσελίδα «ΚΟΙΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΥΡΩΠΗ ΧΩΡΙΣ ΔΙΑΧΩΡΙΣΤΙΚΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ»</p> <p>http://www.he.duth.gr/sharedhistories/index.php/contents/human-rights-in-the-history-of-art/the-development-of-education-in-europe-a-brief-introduction</p> <p>Ποικίλες βιωματικές δραστηριότητες: παιχνίδι ρόλων, αντιπαραθήση επιχειρημάτων κτλ.</p>
---	--	--	-------------------------------------	---

8.4 Τυπογραφία: το βιβλίο γίνεται κτήμα του λαού

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ	Στόχοι	Ιστορικές έννοιες	Ενδεικτικές δραστηριότητες-προτάσεις αξιολόγησης
	<p>Να εντοπίσουν τα κοινά σημεία και τις διαφορές ανάμεσα στα χειρόγραφα του μεσαίωνα, στη Βίβλο του Γουτεμβέργιου και στα σύγχρονα βιβλία.</p> <p>Να αντιληφθούν ότι το βιβλίο έγινε βαθμιαία κτήμα των πολλών χάρη στην εύκολη αναπαραγωγή των αντιγράφων.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι το βιβλίο εξελίχθηκε σε χρήσιμο εργαλείο επικοινωνίας και ραγδαίας διάδοσης των ιδεών.</p> <p>Να παρατηρήσουν οπτικές πηγές που απεικονίζουν το πρώτο τυπογραφικό εργαστήριο.</p> <p>Να περιγράψουν τη διαδικασία τυπώματος του βιβλίου με βάση τα κινητά στοιχεία.</p>	<p>χειρόγραφα, βιβλίο τυπογράφος, πλάκα, μελάνι, πιεστήριο, εκτύπωση</p> <p>χώρος, τομή, τεκμήρια</p>	<p>Μελέτη οπτικών και γραπτών πηγών (π.χ. χαρακτηριστικά από βιβλίο που τυπώθηκε το 1574, συμβόλαιο ανάμεσα σε τυπογράφο και τραπεζίτη που χρηματοδοτούσε την λειτουργία τυπογραφείου, εκτύπωση γεωγραφικών χαρτών). Δημιουργία καταλόγου με τις αλλαγές που έφερε η εφεύρεση της τυπογραφίας.</p> <p>Αντιστοίχιση διαφορετικών τύπων βιβλίων με τον τρόπο γραφής ή τυπογραφίας που τους ταιριάζει. Αξιοποίηση συναφούς εικονογραφικού υλικού και γραπτών πηγών.</p> <p>Έρευνα στο διαδίκτυο για τα πρώτα βιβλία που εκτυπώθηκαν, καθώς και για τον αριθμό κυκλοφορίας αντιτύπων.</p> <p>Συζήτηση για την αξία της εφεύρεσης της τυπογραφίας στην διάδοση των νέων ιδεών και στην ανάπτυξη του πολιτισμού- Γενίκευση: συζήτηση για την αξία των εφευρέσεων στην ζωή του ανθρώπου.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων με βάση το ακόλουθο σενάριο: «Βρισκόμαστε στο πρώτο τυπογραφικό</p>

				<p>εργαστήριο και αναλαμβάνουμε δράση. Ο τυπογράφος στοιχειοθετεί το κείμενο με τη βοήθεια των μεταλλικών χαρακτήρων. Ο επικεφαλής επιτηρεί και ελέγχει την εργασία. Το φύλλο διαβάζεται και ελέγχεται για να διαπιστωθεί η επιτυχία της εκτύπωσης». [Οι μαθητές/τριες αναλαμβάνουν το ρόλο του τυπογράφου, των εργατών και των πελατών]</p>
--	--	--	--	--

8.5 Μεταρρύθμιση: η αμφισβήτηση του Καθολικισμού

Διδακτικές ενότητες	Διδακτικοί Στόχοι / Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Να κατανοήσουν την Μεταρρύθμιση ως ένα κίνημα αμφισβήτησης της Καθολικής Εκκλησίας.</p> <p>Να συσχετίσουν τη Μεταρρύθμιση με τις πολιτικές και οικονομικές αλλαγές της περιόδου, όπως η αποδυνάμωση της φεουδαρχίας και η ανάπτυξη της πρωτο-καπιταλιστικής κοινωνίας.</p> <p>Να συνδέουν την ανάπτυξη της λογοτεχνίας της Μεταρρύθμισης</p>	<p>Προτεστάντες-διαμαρτυρόμενοι,</p>	<p>Αλλαγή, ρήξη, αιτίες και συνέπειες</p>	<p>Ανάλυση της εικόνας του Girolamo da Treviso, <i>Οι Τέσσερις Ευαγγελιστές λιθοβολούν τον Πάπα</i> (1536, Windsor-Βασιλική Συλλογή) σε συνδυασμό με τη διακήρυξη του κειμένου των 95 θέσεων, το οποίο τοιχοκόλλησε ο Λούθηρος στο ναό του Wittenberg το 1517.</p> <p>Δραματοποίηση της αντιπαράθεσης των θέσεων του Μαρτίνου Λούθηρου και του Πάπα Λέοντος με τη μορφή παιχνιδιού ρόλων.</p> <p>Αναζήτηση της σημασίας των ειδών της Λογοτεχνίας της Μεταρρύθμισης στο λεξικό, έντυπο ή ψηφιακό (λίβελος, κήρυγμα, πραγματεία, ύμνος, ελεγεία, ωδή, ιστορικό άσμα).</p>

	με την τεχνολογική εξέλιξη της τυπογραφίας.			<p>Επίσκεψη στην ιστοσελίδα της Βιβλιοθήκης – Μουσείου Morgan, όπου φυλάσσεται η περίφημη Βίβλος του τυπογράφου Johann Gutenberg (1455), και φυλλομέτρησή της http://www.themorgan.org/collections/works/gutenberg/page/1 . Καταγραφή και σχολιασμός των τυπογραφικών και διακοσμητικών στοιχείων</p> <p>Σχολιασμός του θρησκευτικού χάρτη της Ευρώπης που διαμορφώθηκε μετά την κατίσχυση του προτεσταντικού κινήματος.</p>
--	---	--	--	--

9. Ο Οθωμανικός κόσμος [5-6 ώρες]				
9.1 Η Κωνσταντινούπολη γίνεται οθωμανική				
Διδακτικές ενότητες	Διδακτικοί Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Να προσδιορίσουν χρονικά και γεωγραφικά την οθωμανική εξάπλωση μέχρι το 1453.</p> <p>Να κατανοήσουν το περιεχόμενο των όρων</p>	<p>Εμιράτο,</p> <p>Οθωμανοί,</p> <p>Οθωμανική Αυτοκρατορία,</p>	<p>Συνέχεια και αλλαγή, χώρος και χρόνος, ενσυναίσθηση, αντικρουόμενες ή αλληλοσυμπλη-</p>	<p>Μελέτη και σχολιασμός ψηφιακού χάρτη στον οποίον αποτυπώνεται η οθωμανική εξάπλωση το 14^ο και 15^ο αιώνα.</p> <p>Δημιουργία και υπομνηματισμός χάρτη στον οποίον σημειώνονται οι οθωμανικές</p>

	<p>«ενωτικοί» και «ανθενωτικοί» και να συζητήσουν για τις ευρύτερες διαστάσεις και συνέπειες της θρησκευτικής αντιπαράθεσης των δύο μερίδων.</p> <p>Να διερευνήσουν τους παράγοντες που οδήγησαν αφενός στην αποδυνάμωση του βυζαντινού κράτους και αφετέρου στην ενίσχυση του οθωμανικού.</p> <p>Να εκτιμήσουν τον αντίκτυπο που είχε η Άλωση στον χριστιανικό κόσμο της Δύσης και της Ανατολής, καθώς και τις μορφές με τις οποίες αποτυπώθηκε στις ελληνικές λαϊκές παραδόσεις.</p>	<p>Σουλτάνος, Ενωτικοί και Ανθενωτικοί Άλωση της Κωνσταντινούπολης</p>	<p>ρωματικές πηγές, πολυπρισματικότητα</p>	<p>κατακτήσεις, οι οθωμανικές πρωτεύουσες και οι σημαντικές πόλεις της περιόδου με τη χρονολογία της κατάκτησής τους.</p> <p>Μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών οι οποίες φωτίζουν τις σημασίες των εννοιών «ενωτικός» και «ανθενωτικός». Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: Ένας ενωτικός και ένας ανθενωτικός αντιπαρά τίθενται με επιχειρήματα πάνω στα ζητήματα της Ένωσης των Εκκλησιών και την τύχη της βυζαντινής αυτοκρατορίας.</p> <p>Μελέτη και σχολιασμός χάρτη όπου αποτυπώνεται η Βυζαντινή και η Οθωμανική Αυτοκρατορία τις παραμονές της Άλωσης.</p> <p>Μελέτη βυζαντινών και οθωμανικών γραπτών πηγών που αναφέρονται στην Άλωση της Κωνσταντινούπολης (π.χ. Κριτόβουλος και Χρονικό του Ασίκ Πασαζαντέ). Συμπλήρωση φύλλου εργασίας με σύντομα αποσπάσματα από οθωμανικές και βυζαντινές πηγές για να προκύψουν και να συζητηθούν/εξηγηθούν οι διαφορετικές οπτικές</p>
--	--	--	--	--

				<p>Συλλογή εικόνων με αναπαραστάσεις της Άλωσης της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς. Ο υπομνηματισμός τους προτείνεται να περιλαμβάνει: α) τον δημιουργό, β) το θέμα, γ) το καλλιτεχνικό είδος, δ) τον χρόνο και τον τόπο κατασκευής και ε) σύντομη περιγραφή.</p> <p>Δημιουργία ψηφιακής συλλογής υλικών τεκμηρίων και γραπτών δευτερογενών πηγών με τίτλο «Η Άλωση με τα μάτια κατοπινών».</p> <p>Συλλογή, μελέτη και δραματοποιημένη παρουσίαση «θρήνων» για την Άλωση. Συζήτηση για τη σημασία που είχε η Άλωση για τους ανθρώπους μεταγενέστερων εποχών.</p>
--	--	--	--	--

9.2 Η Οθωμανική Αυτοκρατορία και οι υπήκοοί της				
Διδακτικές ενότητες	Διδακτικοί Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	

	<ul style="list-style-type: none"> • Να προσδιορίσουν τη μεταβαλλόμενη έκταση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (15ος-18ος αιώνας) και να εντοπίσουν την πρωτεύουσα, τις σημαντικές της πόλεις, καθώς και τους κύριους χερσαίους και θαλάσσιους δρόμους που την διέτρεχαν. • Να διερευνήσουν τον τρόπο που ήταν οργανωμένη η οθωμανική κοινωνία με βάση (α) τη θρησκεία (μουσουλμάνοι και μη μουσουλμάνοι-ζιμήδες) (β) το φορολογικό καθεστώς (σουλτάνος/τιμαριούχοι και ραγιάδες). • Να επισημάνουν και να αξιολογήσουν τις υποχρεώσεις των ζιμήδων απέναντι στην οθωμανική εξουσία (φόροι, μη συμμετοχή στην οθωμανική διοίκηση, δικαστήρια, παιδομάζωμα-γενίτσαροι, διαφορετική ενδυμασία). • Να συζητήσουν για τις 	<p>Μουσουλμάνοι</p> <p>Ζιμής,</p> <p>Ραγιάς,</p> <p>Βακούφι,</p> <p>Τιμάριο-</p> <p>Τιμαριούχος</p> <p>Τσιφλίκι-</p> <p>Τσιφλικάς,</p> <p>Παιδομάζωμα</p> <p>Γενίτσαρος,</p> <p>Θρησκευτική κοινότητα, φορολογία, πολιτισμική αλληλεπίδραση</p>	<p>Μακρά διάρκεια, ιστορική οπτική, ενσυναίσθηση</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Μελέτη χαρτών με τις επεκτάσεις της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας από το 15ο μέχρι και 18ο αιώνα. Εντοπισμός βασικών πόλεων και χερσαίων και θαλάσσιων δρόμων. Προσδιορισμός της περιόδου της μέγιστης επέκτασης και συρρίκνωσης των ορίων του οθωμανικού κράτους το 18ο αιώνα. • «Γιατί το croissant έχει αυτό το σχήμα;»: συζήτηση για το θρύλο που συσχετίζει το croissant με την αποτυχημένη πολιορκία της Βιέννης από τους Οθωμανούς. • Κατασκευή κοινωνικής πυραμίδας ή εννοιολογικού χάρτη με τις βασικές κοινωνικές ομάδες που απάρτιζαν την οθωμανική κοινωνία και σχολιασμός της θέσης τους. Ακολούθως παιχνίδι ρόλων. • Μελέτη μικρογραφιών χειρογράφων σχετικών με την οικονομική ζωή στο οθωμανικό κράτος και συζήτηση για τον τρόπο που ήταν αυτή οργανωμένη. • Τοπική ιστορία: Εντοπισμός και καταγραφή σε χάρτη των οθωμανικών μνημείων που υπάρχουν στην ευρύτερη περιοχή κατοικίας των μαθητών/μαθητριών (τζαμιά, μπεζεστένια, χαμάμ, χάνια/καραβανσεράγια κ.ά.). Συζήτηση για τη λειτουργία τους στην οθωμανική περίοδο. • «Σχεδιάζοντας ένα ταξίδι στην Κωνσταντινούπολη»: Οι μαθητές/μαθήτριες
--	---	---	--	---

	<p>επαφές και τις αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στους πληθυσμούς των διαφορετικών θρησκευτικών κοινοτήτων κατά τη διάρκεια της οθωμανικής εποχής καθώς και τις επιβιώσεις τους στη γλώσσα, στη μουσική και στον υλικό πολιτισμό των βαλκανικών λαών μέχρι σήμερα.</p>			<p>παρουσιάζουν πολιτιστικές διαδρομές, οι οποίες περιλαμβάνουν μνημεία και τις επιμέρους γειτονίες που θα μπορούσαν να επισκεφτούν σε ένα ταξίδι τους στην Κωνσταντινούπολη.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Δημιουργία πολιτιστικών οδηγών συλλέγοντας πληροφορίες για τα μνημεία και τις περιοχές που επέλεξαν. • Δημιουργία ενός μικρού λεξικού με λέξεις τουρκικής προέλευσης που χρησιμοποιούνται στην ελληνική γλώσσα (μανάβης, μπακάλης, παζάρι, γιουβαρλάκια, κιοφτές, πεινιρλί, караγκιόζης, πεσκέσι, αλισβερίσι κτλ.). • «Φαγητά και γλυκά από το οθωμανικό παρελθόν»: οι μαθητές/μαθήτριες συλλέγουν συνταγές με φαγητά και γλυκά που παραπέμπουν στο οθωμανικό παρελθόν (κεμπάπ, κεφτέδες, σουτζούκια, λουκούμια, μπακλαβάς, κανταΐφι, κ.ά.). • «Από ξένο τόπο»/ 'Üsküdar'a Gider İken': οι μαθητές/μαθήτριες ακούν το τραγούδι στα ελληνικά, τουρκικά, εβραϊκά-σεφαραδίτικα, βουλγαρικά, αραβικά, αλβανικά, σερβικά και συζητούν για τις πολιτισμικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των πληθυσμιακών ομάδων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. https://www.youtube.com/watch?v=uKGYJty6QoQ
--	---	--	--	---

9.3 Το Οικουμενικό Πατριαρχείο και οι ορθόδοξοι πληθυσμοί της αυτοκρατορίας

Διδακτικές ενότητες	Διδακτικοί Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Να κατηγοριοποιήσουν τους ορθόδοξους χριστιανικούς πληθυσμούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με κριτήριο τη γλώσσα τους.</p> <p>Να κατανοήσουν το ρόλο του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινούπολης στο οθωμανικό κράτος και να εκτιμήσουν τη σημασία του για τους ορθόδοξους πληθυσμούς.</p> <p>Να καταγράψουν τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι ορθόδοξοι πληθυσμοί στο οθωμανικό κράτος (παιδομάζωμα, φορολογία,</p>	<p>Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολης, εξισλαμισμοί, Φαναριώτης, κλέφτης, αρματολός, μεταβυζαντινή τέχνη</p>	<p>Συνέχεια και αλλαγή, ιστορική οπτική, ενσυναίσθηση, ομοιότητα και διαφορά</p>	<p>Κατασκευή εννοιολογικού χάρτη με θέμα το Οικουμενικό Πατριαρχείο.</p> <p>Μελέτη ιστορικών πηγών και παιχνίδι ρόλων: Ένας ελληνόφωνος, ένας τουρκόφωνος, ένας βουλγαρόφωνος και ένας αλβανόφωνος ορθόδοξος συναντιούνται σε ένα πανηγύρι, με αφορμή τη γιορτή ενός τοπικού αγίου, και συζητούν για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, αλλά και τον ρόλο της ορθόδοξης εκκλησίας στη ζωή τους.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: Ένας Φαναριώτης, ένας προεστός, ένας κλεφταρματολός, ένας ναύτης και ένας αγρότης συζητούν για τη ζωή των ορθόδοξων στο οθωμανικό κράτος και για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν.</p> <p>Εντοπισμός και καταγραφή μεταβυζαντινών μνημείων στην ευρύτερη περιοχή των μαθητών/τριών. Σύγκριση του αρχιτεκτονικού διάκοσμου και των τοιχογραφιών με αντίστοιχες της</p>

	<p>υποδεέστερη θέση, εξισλαμισμοί κτλ.).</p> <p>Να διερευνήσουν και να συζητήσουν για την κοινωνική διαστρωμάτωση των ορθόδοξων υπηκόων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και να προσδιορίσουν το ρόλο συγκεκριμένων ομάδων σε αυτήν (Φαναριώτες, προεστοί, κλέφτες, αρματολοί).</p> <p>Να κατανοήσουν την εξέλιξη της χριστιανικής τέχνης μετά την άλωση (μεταβυζαντινή τέχνη).</p> <p>Να συζητήσουν για τη σημασία και τον ρόλο που είχε η ελληνική παιδεία και γλώσσα για τους ορθόδοξους πληθυσμούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.</p>			<p>βυζαντινής εποχής και συζήτηση τις ομοιότητες και τις διαφορές τους.</p> <p>Δημιουργία χάρτη με μαρτυρημένα σχολεία κάθε είδους που συνέστησαν οι ελληνορθόδοξες κοινότητες κατά την περίοδο αυτή. Ακολουθως, γραπτή ή δραματοποιημένη αφήγηση ενός δεκάχρονου χριστιανού που ζει σε μια οθωμανική πόλη και αναφέρεται στη φοίτησή του στο σχολείο.</p>
--	---	--	--	--

10. Η Μεσόγειος των πολιτισμών: μια ιστορική επισκόπηση από τη ρωμαϊκή εποχή ως τους νεότερους χρόνους με επίκεντρο την κοινή θάλασσά μας [ώρες 2+]

Διδακτικές ενότητες	Διδακτικοί Στόχοι	Ιστορικές έννοιες		Ενδεικτικές δραστηριότητες
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
	<p>Να απαριθμήσουν στη μεγάλη κλίμακα του χρόνου τα κράτη και τις αυτοκρατορίες που συγκροτήθηκαν στη λεκάνη της Μεσογείου από τη ρωμαϊκή εποχή μέχρι τις αρχές του 19^{ου} αιώνα και να συνοψίσουν τα κύρια γνωρίσματά τους.</p> <p>Να καταγράψουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του μεσογειακού χώρου και να συζητήσουν για το πώς αυτά αποτυπώθηκαν στους πολιτισμούς που αναπτύχθηκαν σε αυτόν.</p> <p>Να οργανώσουν, ως τάξη ή σε συνεργασία με άλλα σχολεία, ανοικτή εκδήλωση (έκθεση φωτογραφίας και εικαστικών έργων, μουσική, θεατρική παράσταση) στο τέλος του σχολικού έτους, με αφιερώματα στον πολιτισμό άλλων μεσογειακών κρατών.</p>	<p>Αυτοκρατορίες, πολιτισμοί, γεωγραφία, αξίες, διαπολιτισμική επικοινωνία</p>	<p>Χώρος και χρόνος, ενσυναίσθηση, ομοιότητα και διαφορά, συνέχεια και αλλαγή, ηθική διάσταση</p>	<p>Κατασκευή ιστορικής χρονογραμμής με τα σημαντικότερα κράτη και τις αυτοκρατορίες που σχηματίστηκαν στη Μεσόγειο από τη ρωμαϊκή εποχή ως τις αρχές του 19^{ου} αιώνα.</p> <p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη, στον οποίο θα καταγράφονται οι αυτοκρατορίες της Μεσογείου και τα κύρια χαρακτηριστικά τους.</p> <p>Κατασκευή φωτο-κολλάζ με τίτλο «Η Μεσόγειος έχει τη δική της ιστορία».</p> <p>Οργάνωση εκδήλωσης, ανοικτής στην τοπική κοινότητα, με τίτλο «Η Μεσόγειος, σταυροδρόμι λαών και πολιτισμών», στο πλαίσιο της προετοιμασίας της οποίας προτείνεται η σύγχρονη και η ασύγχρονη επικοινωνία με μαθητές τάξεων άλλων μεσογειακών λαών, η αλληλεπίδραση και η αναζήτηση διαφορών και ομοιοτήτων σε διαφορετικούς τομείς πολιτισμικής έκφρασης (π.χ. μουσική, ζωγραφική,</p>

				<p>λογοτεχνία).</p> <p>Πρόσκληση στην τάξη μελών της τοπικής κοινωνίας που έχουν διαφορετική εθνοπολιτισμική καταγωγή και ανάδειξη, μέσω της αφήγησης των βιοϊστοριών τους, τόσο στοιχείων του πολιτισμού καταγωγής τους όσο και της σημασίας της διαπολιτισμικής αλληλεπίδρασης για τη διαμόρφωση της πολιτισμικής τους ταυτότητας.</p> <p>Προτείνεται ακόμη η δημιουργία έκθεσης φωτογραφίας με θέμα «Μεσόγειος, η θάλασσα που μας χωρίζει, η θάλασσα που μας ενώνει», στην οποία θα αναδεικνύονται οι πολλαπλές και διαφορετικές όψεις της κοινής ιστορίας των μεσογειακών λαών και ο πολιτισμός τους.</p>
--	--	--	--	---

ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΦΑΚΕΛΟΙ Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

A. ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΟΙ

1. Πρόσκληση σε βυζαντινό γεύμα

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται με το κεφάλαιο 5 του Προγράμματος Σπουδών «Ο κόσμος του Βυζαντίου» και εκτιμάται ότι απαιτούνται 4 διδακτικές ώρες για να ολοκληρωθεί. Οι προτεινόμενες εκπαιδευτικές δραστηριότητες εστιάζουν στις διατροφικές συνήθειες στη βυζαντινή κοινωνία και ενθαρρύνουν τη συσχέτιση αυτών των συνηθειών με την οικονομική κατάσταση και την κοινωνική θέση των ανθρώπων, τη θρησκευτική πίστη (π.χ. νηστεία), τις γεωγραφικές συνθήκες (π.χ. απόσταση από τη θάλασσα), την ευφορία της γης, τις εμπορικές συναλλαγές και τις πολιτισμικές αλληλεπιδράσεις των κατοίκων του Βυζαντίου με άλλους λαούς. Ταυτόχρονα, γίνονται συγκρίσεις με σύγχρονα τρόφιμα και διατροφικές συνήθειες. Ως τόπος επιλέγεται η Κωνσταντινούπολη και ως χρονικό σημείο αναφοράς ο 11^{ος} αιώνας. Αξιοποιούνται πολυτροπικές ιστορικές πηγές και προτείνονται ερευνητικές στρατηγικές και πολύ-αισθητηριακές βιωματικές τεχνικές μάθησης.

2. Η γη είναι στρογγυλή: Ανακαλύπτοντας τον κόσμο

Επιστήμη και μεγάλες ανακαλύψεις. Η συνάντηση των ευρωπαίων με τους διαφορετικούς πολιτισμούς. Τα αποτελέσματα των ανακαλύψεων.

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται με το κεφάλαιο 8 του Προγράμματος Σπουδών «Ανακαλύπτοντας παλιούς και νέους κόσμους: Αναγέννηση και εξερευνήσεις» και ειδικότερα με την ενότητα «Ναυσιπλοΐα και νέοι κόσμοι: ανακαλύπτοντας τα πέρατα της γης». Εκτιμάται ότι απαιτούνται 3-4 διδακτικές ώρες για να ολοκληρωθεί. Οι μαθητές/τριες θα έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν τον κόσμο των θαλασσοπόρων, τους χάρτες, τα εργαλεία και τις τεχνικές προσανατολισμού, τη συμβολή των επιστημονικών γνώσεων. Θα επιχειρήσουν να κατανοήσουν τη συνάντηση των Ευρωπαίων με ανθρώπινες κοινωνίες και πολιτισμούς πολύ διαφορετικούς από τους δικούς τους, καθώς και τις συνέπειες, θετικές και αρνητικές που επέφεραν.

B. ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΟΙ

1. Άνθρωποι και κτήρια: ρωμαϊκή και βυζαντινή αρχιτεκτονική.

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται με τα δύο πρώτα κεφάλαια του ΠΣ (1. «Ο ρωμαϊκός κόσμος» και 2. «Κωνσταντινούπολη, η Ρώμη της Ανατολής»). Υπολογίζεται ότι απαιτούνται 3-4 διδακτικές ώρες. Εστιάζει στη ρωμαϊκή αρχιτεκτονική των αυτοκρατορικών χρόνων (δημόσια κτήρια και έργα, forum, ιππόδρομοι, υδραγωγεία), στη συνέχεια και στις αλλαγές στην Πρώιμη και Μέση Βυζαντινή περίοδο (αρχιτεκτονικοί τύποι ναών, κιστέρνες, οχυρωμένες πόλεις) και στις χρήσεις τους. Τέλος, ως παράδειγμα μελέτης προτείνεται ο ναός της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη.

2. Υπάρχουν κι άλλοι: Γυναίκες, παιδιά και δούλοι.

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται με το κεφάλαιο 5 του Προγράμματος Σπουδών «Ο κόσμος του Βυζαντίου» και εκτιμάται ότι απαιτούνται 2-3 διδακτικές ώρες για να ολοκληρωθεί. Οι προτεινόμενες εκπαιδευτικές δραστηριότητες εστιάζουν στη ζωή των παιδιών και των γυναικών στην ύστερη αρχαιότητα και στο Βυζάντιο.

3. Γνωρίζοντας έναν άλλο κόσμο: η Κίνα.

α) Κίνα και Βυζάντιο: ο «δρόμος του μεταξιού», β) Το ταξίδι του Μάρκο Πόλο στην Άπω Ανατολή.

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται με την ενότητα 4.3 «Οι εμπορικές σχέσεις του Βυζαντίου με άλλους λαούς» Με αυτό το θεματικό φάκελο επιδιώκεται μια πολυπρισματική προσέγγιση των σχέσεων ανάμεσα σε δύο πολύ διαφορετικούς κόσμους: Ο κινεζικός πολιτισμός με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του και την αυτόνομη πορεία του, οι σχέσεις που αναπτύχθηκαν και οι αλληλεπιδράσεις που σημειώθηκαν ανάμεσα σε αυτόν και τις δύο πολιτισμικές όψεις της Ευρώπης, την ανατολική-βυζαντινή και τη δυτική-μεσαιωνική, η Κίνα με τα μάτια των ευρωπαίων εξερευνητών και τα στερεότυπα που διαμορφώθηκαν στις «δυτικές» κοινωνίες για αυτήν, τουλάχιστον ως την αποικιοκρατία. Οι μαθητές/τριες θα κληθούν να αντιπαραβάλουν τη σύγχρονη εικόνα και τα πολιτισμικά στερεότυπα των δυτικών για την Κίνα και τους Κινέζους με την εικόνα και τα στερεότυπα των πρώτων συναντήσεων. Ενδεχομένως, θα είναι χρήσιμη και η συνεξέταση των ιεραποστολικών ταξιδιών. Η ανάδειξη της διάστασης ανάμεσα στο σύγχρονο κόσμο, στον οποίο η Κίνα αποτελεί την κατεξοχήν οικονομική τουλάχιστον δύναμη της παγκοσμιοποίησης, και την εποχή της πρώτης γνωριμίας και «αλληλο-ανακάλυψης» προσδοκείται να συμβάλει αποφασιστικά στην ενίσχυση της ικανότητας ιστορικοποίησης των παιδιών και στην καλλιέργεια κρίσιμων για την ιστορική και πολιτική τους συνείδηση δεξιοτήτων. Υπολογίζεται ότι θα απαιτηθούν 2-3 διδακτικές ώρες.

4. Αυτοκράτορας και λαός στο Βυζάντιο.

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται με το κεφάλαιο 4 του Προγράμματος Σπουδών «Το Βυζάντιο μεταξύ Ανατολής και Δύσης: οι σχέσεις με τους άλλους, πόλεμος και διπλωματία» και εκτιμάται ότι απαιτούνται 2-3 διδακτικές ώρες για να ολοκληρωθεί. Οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες καλούνται να απαντήσουν στα ιστορικά ερωτήματα: Ποιος μπορεί να γίνει αυτοκράτορας στο Βυζάντιο (εθνοτική και κοινωνική προέλευση, κληρονομικό δικαίωμα); Ποια είναι η σχέση της γυναίκας με την πολιτική εξουσία; Έχει ο λαός δικαιώματα; Πώς εκφράζεται και πώς διεκδικεί τα αιτήματά του; Ποια είναι η σχέση λαού και αυτοκράτορα;

5. Εκχριστιανισμοί: κηρύσσοντας το λόγο του Θεού στους «βαρβάρους».

(α) Ιεραπόστολοι του Βυζαντίου: διευρύνοντας τα όρια του ορθόδοξου κόσμου στην Ανατολή. (β) Πάπες, ιεραπόστολοι και μοναχοί: ο Χριστιανισμός στη Δύση επιβιώνει και επεκτείνεται.

Ο θεματικός φάκελος συνδέεται (α) με το κεφάλαιο 4 του Προγράμματος Σπουδών «Το Βυζάντιο μεταξύ Ανατολής και Δύσης: οι σχέσεις με τους άλλους, πόλεμος και διπλωματία» και ειδικότερα με την ενότητα «Οι γειτονικοί λαοί του Βυζαντίου: εκχριστιανισμός και διπλωματία» και (β) με το κεφάλαιο 7 «Ο μεσαιωνικός κόσμος της δυτικής Ευρώπης». Υπολογίζεται ότι απαιτούνται 2-3 διδακτικές ώρες.

6. Ιππότες και κάστρα στο Μεσαίωνα:

Κοινωνική προέλευση και θέση στην κοινωνική ιεραρχία. Άρχοντες και υποτελείς. Όπλα και τακτικές. Ηρωικές αφηγήσεις-μεσαιωνική λογοτεχνία. Βυζαντινές καστροπολιτείες.

Ο φάκελος συνδέεται με το κεφάλαιο 7 του Προγράμματος Σπουδών «Ο μεσαιωνικός κόσμος της δυτικής Ευρώπης» και ειδικότερα με την ενότητα «Κάστρα και ιππότες». Προσφέρεται ποικιλία πολυτροπικών πηγών, πρωτογενών και δευτερογενών (ιπποτικά χρονικά, ποίηση, μουσική, ενδυμασία, κινηματογράφος και μυθιστορήματα), ενώ το θέμα μπορεί να συνδεθεί και με τοπικά μνημεία-οχυρώσεις της περιοχής του σχολείου (π.χ. το κάστρο των Ιπποτών στη Ρόδο ή η καστροπολιτεία του Μυστρά). Υπολογίζεται ότι απαιτούνται 3-4 διδακτικές ώρες.